

SÖKAREN

NR 4

1977

LÖSNUMMERPRIS 6:00 inkl. moms

Lama Kalu Rinpoche besöker Sverige

Mitt i Stockholm kan man finna denna exotiska miljö. Det är en villa i Mälarhöjden som har inretts till ett tibetanskt kloster. I högsätet ser vi den vördade lamen Kalu Rinpoche, en av de främsta lärarna inom Kagyu-orden, på sitt andra besök i Sverige i februari 1977.

Bilden visar tempelrummet, som har målats och dekorerats i enlighet med tibetansk klostertradition. Till höger syns altaret som är rikligt prytt med anledning av det tibetanska nyåret, som firades den 19 februari.

Tibetansk vishetslärare besöker Sverige

En åldrig lama, som har tillbringat många år ensam i grottor i Tibet, reser nu runt i Europa och Amerika.

Text MARIA ADKINSON

Bilder REIN VÄLME

Att bara läsa om meditation, utan att själv praktisera det, är som att se ett flygplan lämna marken utan att man själv sitter i.

Så säger Lama Kalu Rinpoche, en 73-årig tibetansk meditationslärare, som i slutet av februari besökte Stockholm.

Lama Kalu Rinpoche är uppvuxen i sydöstra Tibet. Hans föräldrar tillhörde en känd och aktad familj. De hade hög utbildning, och de satte tidigt sin son i skola. Kalu Rinpoche började redan vid sex års åldern studera tibetanska skrifter om religion och meditation. Under sin uppväxttid fick han grundlig undervisning i alla förekommande skolämnen, och blev så småningom både läkare och arkitekt. Men samtidigt fördjupade han sina insikter i den andliga kunskapen. När han var sexton år gick han in i ett retreat, dvs en period i avskildhet, som varade i tre år och tre månader.

Detta treårsretreat är en urgammal tradition i de tibetanska buddhistklostren. För ändamålet har man avsatt en del av klostret, där deltagarna kan bo avskilda från yttrevärlden, medan de under denna långa tid praktiserar yoga och meditation på heltid. Under denna frivilliga isolering träffar de inte andra människor och går inte utanför det avskilda området. Endast den munk eller nunna som bär mat och dryck till dem samt meditationsläraren, får de träffa.

När Kalu Rinpoche fullbordat treårsretreatet, hade han blivit Lama. Så kallas de som har genomgått detta retreat. Nu följde en tid av fem år, under vilka han tjänade i kloster.

Därefter beslöt han att leva en-

sam en tid. Han vandrade iväg, utan att tala om för sina släktingar eller klosterbröder vart han ämnade ta vägen. Det dröjde tolv år, innan de fick se honom igen. Dessa år hade han tillbringat i grottor högt uppe i bergen, där han funnit ro och stillhet för sin meditation.

När Kalu Rinpoche till slut återvände till civilisationen, saknades det inte arbetsuppgifter för honom. Han blev abbot för ett kloster, och så följde en lång tid, under vilken han var abbot för ett flertal klostert, och fungerade som administrativ chef, samtidigt som han undervisade i filosofi och meditation. Nu kom också hans kunskaper i medicin och arkitektur till nytta. Han planerade och ledde uppförandet av om- och tillbyggnader i klostren, och byggde tempel.

Kalu Rinpoche blev känd som en mycket vis man, och många människor, munkar, nunnor och lekmän av alla slag, blev hans lärjungar.

Flykt från Tibet

Så kom de stora förändringarna i slutet av 50-talet, då kineserna trängde in i landet och övertog makten. Många tibetaner flydde över Himalayas berg till Nepal, Indien, Sikkim och Bhutan. Lama Kalu Rinpoche och hans närmaste vandrade också över bergen, och hamnade så småningom i trakten av Darjeeling, i indiska Himalaya. De omvälvande yttre förändringarna tycktes dock inte påverka lamornas inre liv. Snart växte nya kloster fram ur flyktinglägren. Kalu Rinpoche etablerade sig i Sonada, en liten by nära Darjeeling, där han byggde upp ett munk- och nunnekloster, som har fått växande betydelse.

Så länge som tibetanerna levde i sitt hemland, var deras tankevärld och kultur nästan helt oåtkomlig för västerlänningar, och även för deras egna grannfolk. Inte förrän

nu under de sista tio åren har vetenskapen om deras livssyn börjat spridas i vidare kretsar. Dels har den ökande turismen lett till att många människor kunnat träffa tibetaner i deras nya kloster på Himalayas sydsida, dels har många tibetaner emigrerat till västerlandet, framför allt Kanada och Schweiz, där de byggt upp meditationscentra.

Under sextio- och sjuttioalet ledade sig allt fler människor fram till Kalu Rinpoches kloster i Sonada. Folk från skilda kontinenter samlades i de små lokalerna i klostret som knappt kunde rymma alla besökare. Särskilt talrika var besökarna från USA och Europa. Uppenbarligen finns det en stor törst efter andlig kunskap hos oss västerlänningar. På samma sätt som många indiska vishetslärare inbjuddits till västerlandet blev också Kalu Rinpoche ombedd att resa till Europa och USA för att undervisa i meditation.

Och så började nya upplevelser för Kalu Rinpoche och lamorna närmast omkring honom. De reste till Kanada, till USA och till ett flertal europeiska länder. År 1974 gjorde Kalu Rinpoche sitt första besök i Sverige och nu i februari 1977 sitt andra.

Lama Kalu Rinpoche tillhör en klosterorden som heter *Kagyu*-skolan. Det betyder ungefär "den viskade läran". Det finns en mångfald skolor inom den tibetanska buddhismen, och de är alla ganska lika. Man kan jämföra det med de olika universiteten i Sverige — varje universitet har sin särprägel och sina specialfack. Ibland uppstår meningsskiljaktigheter dem emellan, om vad som är viktigt att lära, eller om hur undervisningen ska ske, men i stort sett råder samma uppfattning, samma grundsyn, och man följer vissa gemensamma regler.

I den tibetanska buddhismen

På sidan 2 Kalu Rinpoche under ett fotografi av Gyalwa Karmapa, överhuvud för Kagyu-orden inom den tibetanska buddhismen.

Det förekommer mycket musik i den tibetanska gudstjänsten. Här blåser munkarna i trumpet i tempel i Mälarhöjden. I gudstjänsten används också trummor, cymbaler, klockor och stora havssnäckor. Bönerna och musiken skapar en sällsam atmosfär, ägnad att upplyfta sinnet. Till höger sitter Lama Ngawang, som är ledare för Karma Shedrup Darge Ling, klostret i Mälarhöjden; i mitten Gyaltzen Lama, Kalu Rinpoches ständige följeslagare och sekreterare; till vänster Sönam Wangchen, Kalu Rinpoches 14-åriga brorson, som följer med på den långa resan. När han återvänder till klostret i Sonada, skall han fortsätta skolan.

niska. Det brukar sägas, att grundtankarna är i stort sett desamma inom alla de stora religionerna: Kristendomen, hinduismen, buddhismen och så vidare har alla ungefär samma morallära, samma grundläggande filosofi. Men den tibetanska buddhismen utmärker sig genom att den visar en effektiv praktisk väg att nå djupare insikt, en konkret metod att omsätta tankarna i praktik. Den lär att var och en har förutsättningarna för att utveckla sig till samma nivå som Buddha, om man är beredd att underkasta sig den nödvändiga träningen och meditationen.

En vecka i Stockholm

När Kalu Rinpoche besökte Stockholm i februari 1977 höll han ett flertal föreläsningar där han undervisade om hur man kan meditera.

Innan man kan börja praktisera den tibetanska metoden, måste man ha klart för sig *de fyra grundsatserna*, säger Kalu Rinpoche. Den första grundsatsen gäller vår människokropp. Vi måste inse, hur värdefullt det är att vi har inkarnerat och fått en mänsklig kropp. Denna kropp, detta liv som vi nu har, är ett värdefullt redskap för oss i vår andliga utveckling. Det finns miljoner och åter miljoner själar i universum, och det finns många olika plan av verklighet. När man inkarnerar till en jordisk tillvaro, får man en chans, en möjlighet att av egen fri vilja utveckla sig och nå högre insikt. Vi föds i olika situationer beroende på handlingar i tidigare liv, men vi har alla chans att använda detta liv på ett fruktbart sätt.

Den andra grundsatsen är att allting är förgängligt. Varje ögonblick förändras allting, ingenting är be-

ständigt. Livet är oberäkneligt i alla hänseenden. Vi vet inte om vi kan behålla våra ägodelar och rikedomar som vi lyckats samla ihop, vi kan inte överblicka världshändelserna och deras inverkan på vår dagliga tillvaro. Runt om i världen pågår alla slags förändringar: Familjer och släktingar splittras eftersom kärlek och vänskap är obeständiga faktorer, företag läggs ner och människor förlorar pengar, lagar och regler förändras och drabbar enskilda, krig uppstår och ställer till med stora förändringar — ingenting är varaktigt eller säkert i det fysiska livet. Ingen av oss vet hur framtiden ska gestalta sig, och vi vet inte när vi ska dö. Därför, säger Kalu Rinpoche, ska vi inte inrikta oss på att skaffa oss materiella fördelar, utan sträva att utveckla oss andligen. För i det ögonblick vi dö, får vi i alla fall lämna allt det materiella bakom oss, och det enda vi kan ta med oss är den visdom vi kunnat uppnå under livet.

Den tredje grundsatsen är lagen om Karma, lagen om orsak och verkan. Alla skeenden i universum faller under denna lag. Det innebär för oss, att våra tankar, ord och handlingar får sina motsvarande efterverkningar. Det svenska ordspråket "som man bäddar får man ligga" uttrycker saken på ett utmärkt sätt. Därför talar buddhismen inte om syndaförlåtelse i den mening som många kristna gör det. Buddhismen lär, att varje människa genom tålmodigt arbete får rena sig

själv. Man får sota för sina handlingar och lära av sina misstag, och långsamt, steg för steg, under loppet av många inkarnationer, når man allt högre renhet och klarhet, och kommer närmare fullkomningen. Om vi begår dumheter, om vi tillfogar andra varelser smärta på olika vis, så får vi förr eller senare erfara en verkan av det — alla våra handlingar faller tillbaka på oss själva. För vår egen skull och för alla varelsers skull ska vi alltså sträva efter renhet i tanke, ord och handling.

Den fjärde grundsatsen lär oss att det finns lidande inbyggt i all karmabunden tillvaro. Jordelivet är fyllt av många former av lidande. Ibland tror vi att vi är lyckliga och fria från lidande, men det är i viss mån en illusion. Vi har ingenting bättre att jämföra med. Men de varelser som lever på högre plan, som inte längre behöver inkarnera, betraktar vår jordetillvaro som besvärlig och fylld av många sorters lidanden. Kalu Rinpoche säger, att även den största glädje som vi för närvarande kan uppleva, och som vi är villiga att göra så mycket för att uppnå, är en mycket svag skugga av det tillstånd som fullkomnade väsen konstant befinner sig i. Därför ska vi söka efter högre former av "lycka" och inte nöja oss med jordisk lycka. Vi måste också öppna våra ögon för allt lidande som ständigt pågår runt omkring oss på jorden, så att vi verkligen beslutar oss för att söka lindra allt lidande — vårt eget och andras.

Okunnigheten

Under en föreläsning i Kulturhuset (onsdagen den 23 februari) talade Kalu Rinpoche bland annat om människans okunnighet. Vi är okunniga om hur allting verkligen är, om lagar och sanningar i universum. På grund av vår okunnighet klamrar vi oss fast vid föreställningen om ett "jag". "Jag" existerar. "Jag" har en kropp. "Jag" känner mig ledsen idag etc. Ur detta uppstår föreställningen om ett jag skilt från andra, och tillvaron uppdelas i två skilda världar: Jag, och världen utanför mig. Denna uppfattning leder i sin tur till att vi upplever attraktion och aversion. Vi dras till vissa saker, vissa platser, vissa människor, och vi vill undvika andra saker, platser, människor. Vi tycker om somliga ting och tycker illa om somliga ting. Detta beror på att vi inte känner vår enhet med omgivningen. Vi förstår inte att allt är ett, att allt hör samman.

Kalu Rinpoche säger att okunnigheten ligger som en slöja över sinnet. Vi kan befria oss från våra slöjor genom meditation, och genom att motta undervisning av en lärare som har kunskap. Var och en måste reflektera över vad läraren berättar och nå djupare förståelse. Det behövs alltså en grundläggande filosofi, vi behöver skaffa oss grepp om problemet, om vad det är vi sysslar med — och det behövs också meditation.

Kalu Ripoche fortsätter: En del tror att det räcker att meditera fem eller tio minuter om dagen. De håller på så ett par år, och sedan klagar de över att ingenting händer, att de inte nått någon upplysning. Men varför skulle det vara så enkelt? Om man vill bli läkare, flygkapten eller något liknande, så måste man studera och praktisera på heltid under många år. Det förstår ju alla. Likaså får man vara beredd att lägga ner mycket arbete om man vill uppnå resultat i meditation.

Under den vecka då Kalu Rinpoche var i Stockholm, kom många människor för att träffa honom och ta del av hans undervisning. Inför

Forts. på sidan 27

Lamorna samlade framför tempelaltaret i Karma Shedrup Darge Ling.

Hur blev BIBELN en bibel?

Kanoniseringen av Nya testamentets böcker var en lång utvecklingsprocess med många teologiska strider varur "den Heliga Skrift", eller "Guds ord", slutligen framföddes.

I början av det kristna "Evangelium enligt Lukas" nämner författaren att "många andra" har skrivit berättelser om de händelser i Jesu liv som ligger till grund för den kristna tron. Och säkerligen tänker han då inte bara på de två något äldre evangelieberättelserna, som nu ingår i bibeln, nämligen Matteus och Markus skrifter. Ty det var, som sagt, "många" som skrev — även om nu kända s.k. apokryfiska evangelier, dvs sådana som inte har kanoniserats, antas vara yngre än bibelns fyra.

Det fanns, i alla händelser, i den första kristna tiden, under de första århundradena av vår tideräkning, åtskilliga berättelser om Jesus av skilda författare, vilka lästes av de troende: Tomasevangeliet, Hebréerevangeliet, Nasaréerevangeliet, Petrus-evangeliet, Ebioniter-evangeliet m fl, samt barndoms-evangelier. Det var en brokig flora av skrifter, som var mer eller mindre populära och mer eller mindre historiska eller fantasifulla. (Jesus-legender har funnits inom kristenheten från dess begynnelse och in i vår tid.* Ja, även vad beträffar bibelns evangelier är det omöjligt att säkert fastställa vad som är historia och vad som är legendar eller församlingsteologi.)

Men omkring år 150 hade utvecklingen blivit att fyra evangelieberättelser fått större anseende än alla de övriga. Det är alltså dessa fyra som nu återfinns i bibeln — de sägs vara kanoniserade, vilket innebär att de skall utgöra rättesnöre för människornas tro.

Nya testamentet i bibeln uppkom så, att inom den kristna storkyrkan småningom bildades en samling av skrifter, som fick anseende som heliga och normgivande. Denna kanonbildning var en långt utdra-

gen process. Den började före år 140, men omkring 200 var det nuvarande Nya testamentet i väsentliga delar färdigt; fullt färdigt med sina 27 böcker blev det först omkring 400.

Avgörande för om en skrift blev kanoniserad var om en s k apostel ansågs vara författaren, eller om en apostels auktoritet ansågs stå bakom; vidare om den av hävd användes i gudstjänsten; men av avgörande betydelse var framför allt om dess lära överensstämde med den som storkyrkan predikade — dvs. om den var renlärig — ifall betydande avvikelser fanns, kunde skriften inte bli kanonisk. Teologerna hade stridiga meningar om bland annat Uppenbarelseboken, Hebréerbrevet och Judas brev, som dock alla fick plats i "Guds ord". Hermas Herden var en skrift som till sist försvann ur kanon.

Det var således den etablerade kyrkan som genom sina högsta befattningshavare bestämde vilka skrifter som skulle gälla som kanoniska. Det var dessa herrar som avgjorde hur Nya testamentet skulle vara sammansatt.

Gnostikern Markion, vars kristna teologi skilde sig från storkyrkans, hade sin egen, nedskurna, kanon. Där fanns tex av evangelierna endast Lukasevangeliet, från vilket bl a födelseberättelsen hade uteslutits. Gnostikerna bekämpades kraftigt och framgångsrikt av storkyrkan, och gnostiska evangelier utmönstrades ur församlingarnas bibliotek.

Kanoniseringen av skrifter sker litet olika i olika religioner. Men gemensamt är i regel att när kanoniseringen en gång är avslutad och har blivit allmänt erkänd, då betraktas de skrifter som ingår i kanon som heliga och som Guds ord.

Därigenom skiljer sig dessa i de troendes medvetande från alla andra skrifter som finns. Kanonbildningen kan vara en process med många stridigheter, men när en kanon är bestämd, får ingenting läggas till eller tas bort. Allt anses då var gudomligt givet.

Fakta i ovanstående framställning har hämtats främst från professor Geo Widengrens "Religionens värld", kapitel 19, men även från "Inledning till Nya testamentet", bl a kapitlet om icke kanonisk litteratur av professor Gösta Lindeskog, samt kapitlet "Kanon" av professor Lars Hartman i "En bok om Nya testamentet". Synpunkterna i det följande är mina egna.

Man bör lägga märke till att bibeln har växt fram som ett samlingsverk, att dess böcker småningom blivit ansedda som heliga och gudaingivna efter att först ha haft annan karaktär. Det var till en början endast Gamla testamentet som ansågs vara helig skrift. (Inte tänkte Paulus, när han skrev sina brev till de olika församlingarna — och bl a uppmanade kvinnorna att tåla i församlingen — att de i framtiden skulle återfinnas, tillsammans med flera andra författares skrifter, i en ny bibel med anseende att vara Guds ord!)

Om man nu har dessa fakta om bibeln klara för sig, då bör man kunna undgå att hamna i en verklighetsfrämmande bibelsyn och få en bättre grund för ett religiöst sökande än vad den strängt bibeltrogne har.

Jesus anses ju vara kristendomens upphovsman. Troende antar att den kristna läran vilar uteslutande på hans liv och förkunnelse. Men många inslag i kristen teologi bygger på annat än Jesu ord. Jesu egna av evangelister återberättade

Silverbibeln i Uppsala universitetsbibliotek, fotograferad av Rein Vålme.

ord utgör endast en mycket liten del av Nya testamentet. (Professor Widengren sa i en intervju i Sökaren 1971 att "det är mycket omstritt vilka Jesusord som är äkta". "Man vet inte hur stor överensstämmelsen är mellan bibelns Jesus och den historiske Jesus. Det är vanligt att när man inom en religiös församling skapar sig en teologi, så säger man att den stöder sig på uttalanden av en 'profet', 'mästare' eller liknande — i kristendomens fall på Jesus. Man kan således inte veta vilka av evangeliernas Jesusord som uttrycker hans egna tankar och vilka som är 'församlingsteologi'.") Paulus ord, i hansega brev, är oerhört många fler än Jesu ord. Och eftersom all den kanoniserade texten anses vara helig och gudomlig, så jämför man många troende Paulus ord med Jesu ord.

Paulus skrifter är de äldsta i Nya testamentet, och han var den förste

kristne teologen. Han träffade aldrig Jesus, men hans tankar har varit avgörande vid kristendomens tillblivelse. Den s k försoningsläran, att Gud försonade sig med mänskligheten genom Jesu offerdöd på korset, som är mycket viktig för många kristna, har rötter i Paulus kanoniserade brev. Han skrev tex till korintierna (2 Kor. 5:19): "Det var Gud som i Kristus försonade världen med sig själv; han tillräknar icke människorna deras synder, och han har betrott oss med försoningens ord." Johannes brev innehåller liknande tankar. Och även om försoningens idé förekom i den tidigaste kristendomen, finner man ingenstans i evangelierna att Jesus själv lärde detta.

Och medan Jesus hade en krävande gärningslära, kan man enligt Paulus bli frälst enbart genom "tro". Det är lätt att förstå att många kristna har valt att lyssna

på vad Gud säger genom Paulus. Det är Gud-Paulus som står för det glada budskapet mer än Gud-Jesus med sina stränga bud.

Kristna talar ibland om "bibelns lära". Men bibeln har ingen lära, eftersom den är ett religiöst bibliotek. Enskilda författare har sina läror — låt vara någorlunda likartade — Jesus sin, Paulus sin osv.

Om bibeln i något avseende är "gudomlig", så är det däri att den på några ställen utlägger en etik som innebär nästakärlek: idén att man skall älska andra, vilken återfinns i alla högre religioner och har sin rot i människans natur.

SM

*) I den katolska tidskriften Signum nr 8, 1976, har docent Per Beskow en artikel om moderna Jesuslegender.

Det brinnande

GEHENNA

en hörnsten i kristen etik?

Ill. Robert Turner

En kärlekslära?

Det är en vanlig uppfattning bland hyggligt folk att kristendomen är en kärlekslära, som förkunnar inte bara att varje människas plikt är att vara god mot sina medmänniskor, utan även att Gud är fullkomligt god och rättvis. Med begreppet Gud förstår väl de flesta, vare sig de "tror" på Gud eller inte, ett Högsta Väsen som äger all möjlig kärlek och intelligens. Och detta gör tron till något eftersträvtans-

värt: den som inte anser sig kunna tro, kan ha anledning att beklaga detta. Hade Gud uppfattats som ett väsen i besittning av ondska, vilken vem som helst kunnat råka ut för, då skulle tron på honom ha haft svårt att bli riktigt populär. Då hade han knappast blivit de breda lagrens Gud.

I den mån vi intresserar oss för Gud i vår jordiska brådska, vill vi tänka oss honom som rättvis, kärleksfull och förlåtande, kanske

Trodde Jesus på eviga straff för de orättfärdiga?

Förkastade han alla dem som inte gjorde de gärningar han krävde?

Om det är så, bör då inte kristendomens sanning allvarligt ifrågasättas — även av de troende?

SÖKAREN granskar i detta nummer några tvivelaktiga sidor av Jesu undervisning. De av våra läsare som ogillar detta, rekommenderas att byta till Evangelii Härold eller Stridsropet. Alla andra bedes utrusta sig med objektivitet och mycket tålamod — samt följa med på denna del av sökarfärden.

SM

sträng emellanåt, men ändå till sist med stora fadersfamnen öppen — framför allt för oss själva och våra närmaste, och i övrigt för alla rättfärdiga och för dem som älskar Gud.

Men alla gudar är inte goda, i synnerhet inte de som fanns före vår moderna tid. Gudar har inte sällan favoriter och kan vara grymma och lynniga. De är märkvärdigt lika oss människor, eller kanske främst lika de präster eller teologer som tecknat deras drag.

Judarnas Gud var från början en stamgud — en grym och oförsonlig hämnare för sitt folks räkning. Så tecknas han i Gamla testamentet. "Allkärlek" var inte hans kännetecken. Denne stamgud har kristendomen sedan övertagit, men bättrat på, retuscherat, så att han skulle passa i en religion med universell utbredning. Men om vi tittar noga efter vad som står att läsa i de kristna grundskrifterna, framför allt de viktiga tre första evangelierna i bibeln, synoptikerna, finner vi att inte heller denne förbättrade Guds drag är odelat sympatiska. Visserligen säger hans "Son" moraliska saker, såsom att vi skall älska vår nästa såsom oss själva, men hans ögon är också kalla och ändå glödande — ja, vi finner drag så hemska att "den vedervärdige mannen från Säffle", för att ta en skurk i högen av oss, vid en jämförelse framstår som en ganska godartad tyrann. Vi kan utan dumt skryt sä-

ga att vi faktiskt allesamman har en långt bättre mentalitet än denne "Gud", så som han delvis blir beskriven.

Fasansfulla citat

I Matteus 13:36—43 läser vi:

Hans lärjungar trädde fram till honom och sade: "Uttyd för oss liknelsen om ogräset i åkern." Han svarade och sade: "Den som sår den goda säden är Människosonen. Åkern är världen. Den goda säden, det är rikets barn, men ogräset är ondskans barn. Ovänner, som sådde det, är djävulen. Skördetiden är tidens ände. Skördemännen äro änglar. Såsom nu ogräset samlas tillhoppa och brännes upp i eld, så skall det ock ske vid tidens ände. Människosonen skall då sända ut sina änglar, och de skola samla tillhoppa och föra bort ur hans rike alla dem som äro andra till fall, och dem som göra vad orätt är, och skola kasta dem i den brinnande ugnen; där skall vara gråt och tandagnisslan. Då skola de rättfärdiga lysa såsom solen i sin Faders rike. Den som har öron, han höre."

Litet längre ner i texten, 47—50: "Ytterligare är det med himmelriket, såsom när en not kastas i havet och samlar tillhoppa fiskar av alla slag. När den så bliver full, drager man upp den på stranden och sätter sig ned och samlar de goda i kär, men de dåliga kastar man bort. — Så skall det ock ske vid tidens ände: änglarna skola gå ut och skilja de onda från de rättfärdiga och kasta dem i den brinnande ugnen; där skall vara gråt och tandagnisslan."

I Matteus 8:11—12 finns en något mildare variant av förkastelsemat:

"Jag säger eder: Många skola komma från öster och väster och få vara med Abraham, Isak och Jakob till bords i himmelriket, men rikets barn skola bli utkastade i mörkret därutanför; där skall vara gråt och tandagnisslan."

Det är hela tiden Jesus som talar, och han berättar om sin Guds kommande, ruskiga gärningar. Tydligt skall bli Ingemar Hedenius och jag ("som äro andra till fall") och kanske du och en lång rad andra laglydiga och tämligen präktiga människor gå ett plågsamt öde till mötes — samtidigt som de frälsta i sin rättfärdighet lyser mot solen. Inte är detta någon sympatisk Gud! Nej, han har ett verkligt otäckt ansikte, som man hoppas att aldrig behöva ställas inför. Där saknas mildhet och kärlek. Där finns ondska.

På följande hotfulla sätt berättar

Jesus i Matteus 25:31—46:

"När Människosonen kommer i sin härlighet, och alla änglar med honom, då skall han sätta sig på sin härlighets tron. Och inför honom skola församlas alla folk, och han skall skilja dem ifrån varandra, såsom en herde skiljer fåren ifrån getterna. Och fåren skall han ställa på sin högra sida, och getterna på den vänstra. Därefter skall Konungen säga till dem som stå på hans högra sida: 'Kommen, I min Faders välsignade, och tagen i besittning det rike som är tillrett åt eder från världens begynnelse. Ty jag var hungrig, och I gäven mig att äta; jag var törstig, och I gäven mig att dricka; jag var husvill, och I gäven mig härberge, naken, och I klädden mig; jag var sjuk, och I besökt mig; jag var i fängelse, och I kommen till mig.'

Då skola de rättfärdiga svara honom och säga: 'Herre, när sågo vi dig hungrig och gävo dig mat, eller törstig och gävo dig att dricka? Och när sågo vi dig husvill och gävo dig härberge, eller naken och klädde dig? Och när sågo vi dig sjuk eller i fängelse och kommo till dig?'

Då skall Konungen svara och säga till dem: 'Sannerligen säger jag eder: Vadhelst I haven gjort mot en av dessa mina minsta bröder, det haven I gjort mot mig.'

Därefter skall han ock säga till dem som stå på hans vänstra sida: 'Gån bort ifrån mig, I förbannade, till den eviga elden, som är tillredd åt djävulen och hans änglar. Ty jag var hungrig, och I gäven mig icke att äta; jag var törstig, och I gäven mig icke att dricka; jag var husvill, och I gäven mig icke härberge, naken, och I klädden mig icke, sjuk och i fängelse, och I besökt mig icke.'

Då skola också de svara och säga: 'Herre, när sågo vi dig hungrig eller törstig eller husvill eller naken eller sjuk eller i fängelse och tjäna-de dig icke?'

Då skall han svara dem och säga: 'Sannerligen säger jag eder: Vadhelst I icke haven gjort mot en av dessa minsta, det haven I ej heller gjort mot mig.'

Och dessa skola då gå bort till evigt straff, men de rättfärdiga till evigt liv."

Här blandas på ett paradoxalt sätt kravet på kärlek hos människor med grymhet hos den som kräver kärleken. Den Gud som beskrivs är god-ond. Från hans läppar, kärleksfullt leende, står samtidigt en stank av helvetet.

Markus 9:43—48 förtäljer oss:

"Om nu din hand är dig till förförelse, så hugg av den. Det är bättre

för dig att ingå i livet lytt, än att hava båda händerna i behåll och komma till Gehenna, till den eld som icke utsläcks. Och om din fot är dig till förförelse, så hugg av den. Det är bättre för dig att ingå i livet halt, än att hava båda fötterna i behåll och kastas i Gehenna. Och om ditt öga är dig till förförelse, så riv ut det. Det är bättre för dig att ingå i Guds rike enögd, än att hava båda ögonen i behåll och kastas i Gehenna, där 'deras mask icke dör och elden icke utsläcks'."

Att masken inte dör och elden inte utsläcks betyder döden (men inte evig pina) så som man ser i det stycke hos profeten Jesaja, 66:24 som Jesus har citerat:

Och man skall gå ut och se med lust huru de människor som avföll från mig nu ligga där döda; ty deras mask skall icke dö, och deras eld skall icke utsläckas, och de skola vara till vämjelse för allt kött.

En verkligt ruskig helvetespredikan finner vi i Lukas 16:19—31, berättelsen om den rike mannen och Lasarus:

"Det var en rik man som klädde sig i purpur och fint linne och levde var dag i glädje och prakt. Men en fattig man, vid namn Lasarus, låg vid hans port, full av sår, och åstundade att få stilla sin hunger med vad som kunde falla ifrån den rike mannens bord. Ja, det gick så långt att hundarna kommo och slickade hans sår.

Så hände det sig att den fattige dog och blev förd av änglarna till Abrahams sköte. Också den rike dog och blev begraven. När han nu låg i dödsriket och plågades, lyfte han upp sina ögon och fick se Abraham långt borta och Lasarus i hans sköte. Då ropade han och sade: 'Fader Abraham, förbarm dig över mig, och sänd Lasarus att doppa det yttersta av sitt finger i vatten och

Var Jesus egentligen endast en i raden av judiska profeter — andlig arvtagare främst till domedagsförkunnaren Johannes Döparen?

Är bibelns Jesus en överskattad personlighet, ett barn av sin egen tid, och ej samme fine Jesus Kristus Messias som du har i ditt hjärta?

SÖKAREN tar den kristna läran på såpass mycket allvar att vi ifrågasätter dess fundament: Jesu karaktär och predikningar.

SM

Säkert finns det helvetes-skräck än i dag. Människor med benägenhet att sätta tro till bibeln kan tro sig vara avvisade av Gud, dömda till evig förtappelse. En rädsla för att komma till helvetet måste finnas hos många.

Ingemar Hedenius, som fått en kristen uppfostran, berättar i "Helvetesläran" om en ångest i ungdomen, tydligen dock godartad.

"För egen del har jag kommit lindrigt undan. Men nog kände jag ofta ångest, när pappa hade husandakt med oss på söndagen. Med sin självklara auktoritet och den oberördaste min i världen kunde han i vårt förmögna hem läsa exempelvis en predikan om den rike mannen och Lazarus eller, ännu värre, om yttersta domen. Vi bodde på Östermalm, och där gick det tiggare, som vi inte gav något. Var det inte just dem Jesus hade kallat 'dessa mina minsta bröder'?"

Det var inte de diffusa och långgrandiga predikningarna som gjorde intryck utan texterna: Jesu egna ord, som man snart kunde utantill. Vi kommer till helvetet allihop, tänkte jag. 'Gån bort ifrån mig, I förbannade, till den eviga elden, som är tillredd åt djävulen och hans änglar!' Hur skulle något annat vara möjligt, om det var sant vad Jesus hade sagt? En enda minut i den brinnande ugnen! Nej, en evighet. Enda räddningen var väl att i motsats till pappa bli kristen på allvar. Men hur det skulle gå till, kunde jag inte förstå. Intill förbannelse spelade jag psalmer på pianot."

svalka min tunga, ty jag pinas svårt i dessa lågor.'

Men Abraham svarade: 'Min son, kom ihåg att du, medan du levde, fick ut ditt goda och Lasarus där emot vad ont var; nu åter får han här hugnad, under det att du pinas. Och till allt detta kommer, att ett stort svalg är satt mellan oss och eder, för att de som vilja begiva sig över härifrån till eder icke skola kunna det, och för att ej heller någon därifrån skall kunna komma över till oss.'

Då sade han: 'Så beder jag dig då, fader, att du sänder honom till min faders hus, där jag har fem bröder, och låter honom varna dem, så att icke också de komma till detta pinorum.'

Men Abraham sade: 'De hava Moses och profeterna; dem må de lyssna till.'

Han svarade: 'Nej, fader Abraham; men om någon kommer till dem från de döda, så skola de göra bättring.'

Då sade han till honom: 'Lyssna de icke till Moses och profeterna, så skola de icke heller låta övertyga sig, om någon uppstår från de döda.'

Lasarus var fattig och sjuk, medan den rike var — rik. Något annat "fel" hos honom omtalas inte, påpekar Ingemar Hedenius i sin bok "Helvetesläran" (1972). Det sägs ingenstans att den rike borde ha delat med sig till Lasarus, och det är tveksamt om detta ens kan anses underförstått. Hedenius gör med klara argument gällande att Jesu lära var ett evangelium för de fattiga. Jesus lovade att dessa skulle få det bra efter döden, medan det skulle gå illa för dem som hade många ägodelar. Det är läran om de ombytta rollerna — ett primitivt kompensations- och hämnadtänkande.

En lymmel i himmelen

Den Gudsbild som Jesus tecknar har otvivelaktigt sina besvärliga sidor. Där finns kärlek och grymhet blandade till ett mycket förvirrande porträtt.

Men om man vill ta Jesus i för-svar mot bl a hans sentida antagonist, professorn i praktisk filosofi vid Uppsala Universitet Ingemar Hedenius, som gör gällande att det var ett helvete med evig pina i eld för de dömda som Jesus predikade om, då kan följande anföras.

De ovan givna citaten är i huvudsak vad Jesus har att säga om "helvetet". Att han hotar med något mycket hemskt är klart. Det sitter en lymmel till Gud i himmelriket,

utan tvekan. Men enligt min mening finns ändå hos Jesus ingen klart uttänkt och medvetet framförd lära om helvetet. Ordet helvete finns f.ö. inte alls i bibeln. Det talas om det brinnande Gehenna. Vad som finns i Jesu undervisning är åter-speglningar av idéer om Gehenna, Hades osv., vilka fanns i tiden och landet. Jesus skräms, inte tu tal om det. Gehenna finns som en bakgrund till hans förkunnelse. Han hänvisar till något fruktansvärt, men vad detta Gehenna närmare betyder, vet man inte — lika litet som det ges besked om vad paradiset är. Sannolikt fanns hos Jesu samtida litet skilda idéer om Guds straff, mer eller mindre vedervärdiga. Jesus skiljer inte på dessa olika föreställningar, och arbetar inte ut en egen lära om helvetet. Men han tar upp dem i sin undervisning, i dess mer "drastiska" inslag.

En variant på läran om straffen finns hos Daniel 2:2—3:

Och många av dem som sova i mulen skola uppvakna, somliga till evigt liv, och somliga till smälek och evig blygd. De förståndiga skola då lysa, såsom fästet lyser, och de som hava fört de många till rättfärdighet såsom stjärnor, alltid och evinnerligen.

Smälek och evig blygd blir straffet enligt Daniel.

Jesu lära är i referaten hos Matteus, Markus och Lukas genomgående diffus. Man kan ofta inte säkert säga vad Jesus syftar på. Så även, när det gäller straffen. Många kristna har i alla tider tolkat Jesu tal om Gehenna så som Hedenius gör. Men enligt mitt intryck saknas underlag för detta. Det talas om "evigt" straff. Är detta ett straff som aldrig tar slut? Enligt bibelns ordförklaringar har de hebreiska och grekiska orden — *olam* och *aion* — "en svävande betydelse". Ibland kan de avse en mycket lång tid, t ex alla ens livsdagar, "för evärdlig tid" o. dyl.

Att pinan skall räcka i "evighet" står i alla händelser ingenstans. Hedenius kopplar på ett oberättigat sätt samman begreppen evig och pina.

Ingemar Hedenius anser att talet om eld osv. i första hand skall uppfattas bokstavligt. Endast om det finns klara skäl till en symbolisk tolkning, kan en sådan komma ifråga. Och det saknas här, menar han. Men att talet om det brinnande Gehenna — och säkerligen då även den brinnande ugnen — är symboliskt framgår därav att Gehenna var en soptipp utanför Jerusalem, där man brände avfall. Det

rör sig alltså i grunden om ett bildligt tal. Men sannolikt gjorde man på Jesu tid inte så klar skillnad mellan vad som var bokstavligt och vad som var bildligt i en undervisning av den typ som Jesus framförde. Det där kunde nog uppfattas litet olika efter envars egen inbillningsförmåga. Tydligt är bara att något fruktansvärt, som skall hända vid domen, avses.

Dödsriket

Det förefaller som om Jesus, när han talade om Gehenna och dödsriket, förutsatte att innebörden i dessa begrepp i huvudsak var bekant för åhörarna. Hos den tidens judar fanns också föreställningar om Hades i underjorden, där de döda samlades. Vi skall se hur dessa föreställningar såg ut.

Om dödsriket talar Hesekiel, 32:21 f.:

"Mäktiga hjältar skola tala till Farao ur dödsriket, till honom och till hans hjälpare: 'Ja, de hava måst fara hitned, och nu ligga de där, de oomskurna, slagna med svärd.' Där ligger redan Assur med hela sin skara; runt omkring honom har denna sin gravplats. Allasammans ligga de där slagna, fallna för svärd. Sin grav har han fått längst ned i underjorden, och runt omkring honom ligger hans skara begravna. --"

"Där ligger Elam med hela sin larmande hop --."

Och så vidare i samma stil.

Jesaja berättar, 14:13—20:

"Det var du som sade i ditt hjärta: 'Jag vill stiga upp till himmelen; högt ovanför Guds stjärnor vill jag ställa min tron; jag vill sätta mig på gudaförsamlingens berg längst upp i norr. Jag vill stiga upp över molnens höjder, göra mig lik den Högste.'

Nej, ned till dödsriket måste du fara, längst ned i graven. De som se dig stirra på dig, de betrakta dig och säga: 'Är detta den man som kom jorden att darra och riken att bäva, den som förvandlade jordkretsen till en öken och förstörde dess städer, den som aldrig frigav sina fångar, så att de fingo återvända hem?'

Folkens alla konungar ligga allasammans med ära var och en i sitt vilorum; men du ligger obegraven och bortkastad, lik en föraktad gren; du ligger där överhöljd av dräpta, av svärdsslagna män, av döda som hava farit ned i gravkammaren, lik ett förtrampat as. Du skulle icke såsom de få vila i en grav, ty du fördärvade ditt land och dräpte ditt folk."

Ingenstans i Gamla testamentet

nämns något helvete med evig pina i eld. Men hos profeten Malaki (4:1—3) talas om de rättfärdigas belöning och syndarnas bestraffning: "Ty se, dagen kommer, och den skall brinna såsom en ugn. Då skola alla fräcka människor och alla som göra vad ogudaktigt är bliva lika strå, och dagen, den som kommer, skall förbränna dem, säger Herren Sebaot, så att varken rot eller krona lämnas kvar av dem. Men för eder, I som frukten mitt namn, skall rättfärdighetens sol gå upp, med läkedom under sina vingar. Så skolen I slippa ut och hoppa såsom kalvar som hava varit instängda i stallet. Och de ogudaktiga skolen I trampa ned, ty de skola bli va såsom aska under edra fötter, på den dag då jag utför mitt verk, säger Herren Sebaot." — Men denna primitiva filosofi är dock långt ifrån talet om "det brinnande Gehenna". Gehenna nämns inte alls i Gamla testamentet, men lär på Jesu tid ha varit ett "helt allmänt uttryck för de osaligas straffort", som ordförklaringarna i bibeln säger.

Rabbin Morton H. Narrowe i Mosaiska församlingen, Stockholm, ger oss följande upplysningar: "Ordet 'Gehenna', vilket är känt genom det grekiska språket, är ursprungligen hebreiska: 'Ge' betyder 'dal' och 'Hinnom' är ett familjenamn på en släkt, som bodde i Jerusalem. Denna dal, Hinnoms dal, existerar fortfarande och kan besökas i Jerusalem. Men eftersom det var precis på den platsen som barn offrades till avguden Molok (bibelns uttryck är att låta dem 'gå igenom eld' — 5 Mos. 18:10), så identifierades helvetet i den kommande världen med det värsta som fanns i denna världen, nämligen det som skedde i Hinnoms dal. Judendomens helveteslära hade inte preciserats på Jesu tid, och det måste ha funnits många som trodde på ett evigt straff."

Det som Jesus hänvisar till i sina uttalanden om Gehenna och eviga straff är tydligen ingenting bestämt, utan allmänna, vaga och olika föreställningar om ett dödsrike och om ett ställe där Guds fiender skulle få vad de förtjänade.

Endast i berättelsen om den rike mannen och Lasarus finner vi några detaljer från helvetet. Men även där måste det vara en åter-spegling av då rådande föreställningar om dödsriket och inte en genomtänkt helveteslära hos Jesus.

Enligt min mening är Jesu uttalanden om den brinnande ugnen, dit de ofrälsta skall kastas, om gråt och tandagnisslan, det brinnande Gehenna och evigt straff plus "den

rike och Lasarus" otillräckliga för att rita upp en kristen helvetestologi. Det rör sig hela tiden om konturlösa, delvis bildliga anspelningar på något fruktansvärt. Men några detaljerade informationer om naturen av detta fruktansvärda ges inte.

Dock: det är en grymt straffande Gud som Jesus känner. Hans Gud är inte den Gud som vi tänker oss. Ty vår Gud skall ju vara allgod, allvis och allsmäktig. Och vår Jesus är inte sämre än vår Gud, Guds ende son som han är: fullkomlig, mild och kärleksfull. Jesus hos evangelisterna Matteus, Markus och Lukas är inte den Jesus vi tänker oss. Vår Jesus har ingen ond stank ur munnen.

En judisk väckelsepredikant

Jesus i synoptikernas berättelser är en väckelsepredikant i de gamla judiska profeternas, och närmast Johannes Döparens, efterföljd. Han manade till rättfärdighet, eftersom han trodde att tidens ände snart skulle komma och Gud hålla dom över människorna. Han levde i den judiska tron och pratade om Gehenna på det sätt som en man med hans bakgrund och referensramar borde göra.

Vi kan se denne Jesus som en märklig predikaregestalt i sin tid, en man som intensivt levde med den tidens och det folkets religiösa frågor och som visade en på flera sätt ovanlig resning. Men så snart som man i religiös iver tillägger honom gudomlighet, kan man hamna i svårigheter på grund av de för vår tid främmande föreställningar och värderingar som Jesus, barn av den tidens judendom, hade.

Ingenting tyder på att Jesus var i besittning av någon tidlös visdom i den bemärkelsen att allt han sa står sig i all tid. Vi måste tro att hans verklighetsuppfattning formades av hans personliga anlag och hans egen miljö. Nu tillhör han historien. Ändå vill många låta honom tala över en tidsrymd av 2.000 år från ett primitivt land till vårt moderna, upplysta samhälle. Man vill ta ut honom från historiens blad och göra honom till en frälsare för vår egen tid. Men måste inte vår tids frälsare ha tillgång till vår tids vetande och världsbild?

Jesus predikade om ett ohyggligt straff till vilket de ofrälsta skulle dömas. Saknade han medkänsla med dessa olyckliga? Bibeln tiger därom. Men säkert är att om helvetesläran, i dess otäckaste version, skulle vara sann, o fasa, då skulle du och jag, om vi, trots allt dumt vi gjort, ändå skulle komma till him-

BARMHÄRTIGHET

En lagklok stod upp och ville snärja Jesus och sade: "Mästare, vad skall jag göra för att få evigt liv till arvedel?" Då sade han till honom: "Vad är skrivet i lagen? Huru läser du?" Han svarade och sade: "Du skall älska Herren, din Gud, av allt ditt hjärta och av all din själ och av all din kraft och av allt ditt förstånd, och din nästa såsom dig själv." Han sade till honom: "Rätt svarade du. Gör det, så får du leva." Då ville han rättfärdiga sig och sade till Jesus: "Vilken är då min nästa?" Jesus svarade och sade:

"En man begav sig från Jerusalem ned till Jeriko, men råkade ut för rövare, som togo ifrån honom hans kläder och därtill slog honom; därefter gingo de sin väg och läto honom ligga där halvdöd. Så hände sig att en präst färdades samma väg; och när han fick se honom, gick han förbi. Likaledes ock en levit: när denne kom till det stället och fick se honom, gick han förbi. Men en samarit, som färdades samma väg, kom också dit där han låg; och när denne fick se honom, ömkade han sig över honom och gick fram till honom och göt olja och vin i hans sår och förband dem. Sedan lyfte han upp honom på sin åsna och förde honom till ett härbärge och skötte honom. Morgonen därefter tog han fram två silverpenningar och gav dem åt värden och sade: 'Sköt honom, och vad du mer kostar på honom skall jag betala dig, när jag kommer tillbaka.' — Vilken av dessa tre synes dig nu hava visat sig vara den mannens nästa, som hade fallit i rövarhänder?" Han svarade: "Den som bevisade honom barmhärtighet." Då sade Jesus till honom: "Gå du och gör sammalunda." (Luk. 10:25—37.)

Berättelsen om den barmhärtige samariten var god religiös undervisning från Jesu mun! Här motsvarar han väl våra begrepp om Kristus, den fullkomligt goda människan, förödömet, idealet. Tyvärr är detta en av de ganska få delar av Jesu förkunnelse som står sig vid kritisk granskning.

melen, hysa det största medlidande med de dömda, ja inte bara medlidande, vi skulle själva plågas olidligt i medvetande om att många människor som vi träffat i jordelivet led hemska kval, utan hopp om räddning. Det skulle inte bli mycket bevänt med vår salighet i den situationen. Förmodligen skulle vi vilja gå med i någon protesterörelse för befrielse av fångarna i helvetet och ropa "tyrann" åt Gud. "Gud bort med tassarna från dödsriket! Gud ut ur Hades!" Såvida vi inte vore alldeles kuschade av Guds skräckregemente.

Helvetesläran är en ond lära, mitt i den på flera sätt så kärleksfulla kristendomen. Fastän den fruktansvärda tolkningen evig pina utan återvändo inte är allmän, så har dock tron på helvetet som ett pinorum haft stor spridning inom kristendomen ända in i vår egen tid.

I en bok "Livet efter detta", som består av en serie intervjuer med kända personer, gjorda av Eric Sjöquist, meddelar läkaren och frikyrkomannen Folke Edsmyr att han tror på ett helvete i form av ett eldhav och evig pina (!) vilket han anser väl förenligt med tron på en allgod Gud, eftersom Gud har gett människan ett fritt val mellan himmel och helvete! Den synen delas säkert av många.

Men fillic. Olof Djurberg i pingströrelsen tror att Jesus har predikat i bilder om det hinsides. Dock anser han att helvetet måste vara något fasansfullt. Han säger: "Jag uppfattar helvetet som både kroppslig och själslig pina samt detta att vara avskuren från gemenskapen med Gud och ha kvar minnet av sina jordiska synder och inte kunna göra något åt sin belägenhet. Att pinan i helvetet är evig uppfattar jag så att själen för alltid har gått förlorad, att det för alltid är fråga om ett tillstånd av mörker och pina." (Ur en intervju i Sökan 1, 1971.)

Vad tror folk?

Tror svenska folket att det finns ett helvete? Docent Berndt Gustafsson sa 1970 som chef för Religionssociologiska institutet i Stockholm, att tron på helvetet hade gått ned markant de senaste åren. 1955 gjordes en gallupundersökning, och då trodde 28 % att de som inte tror på Gud kommer till ett helvete. 1970 ställdes samma fråga till samma personer, och det visade sig då att endast 6 % av dem trodde på helvetet. 1955 sa 25 % att de inte trodde att de som inte tror på Gud kommer till helvetet. 1970 var siffran för samma personer 57 %.

Det finns alltså en tendens att helvetestron försvinner. Men hur är det bland prästerna? Hedenius skriver:

"Enligt en undersökning, som Religionssociologiska institutet i Stockholm gjorde i november 1970, trodde en stor majoritet, nämligen 88 % av kristendomens förkunnare i Sverige på de eviga straffen. För katoliker, bibeltrogna vänner och pingstare var det 100 %, medan 'bara' 78 % av Svenska missionsförbundets pastorer och 83 % av Svenska kyrkans präster omfattade helvetesläran. Ingen av våra statsanställda predikanter kunde ens förmå sig att anse saken vara 'svår att avgöra', medan detta svar gavs av åtskilliga pastorer i de hyggligare sekterna. Även detta är för vår närvarande tid en verklig skam."

Kanske det. Men vare sig det nu är en skam eller inte, så är det i alla fall en beklaglig eftersläpning att den antika tron på ett helvete ännu inte har försvunnit.

Enkla själers tro

Tro på helvete och himmel är ett sätt för enkla själar att föreställa sig belöning för de goda och straff för de onda efter döden. I så enkla kategorier kan det vara naturligt att tänka för många. Men numer uppfattar vi väl, om vi någorlunda tillägnat oss tidens bildning, detta med gott och ont som någonting mer komplicerat, något som finns sammanvävt i varje personlighet — och ingen kan sägas vara bara god eller bara ond. Vi är alla både goda och onda, har tendenser till både ljus och mörker. Men till sådana tankar hade man nog långt på Jesu tid, då man saknade vårt moderna vetande och nutidsmänniskans beläsenhet.

Det är sant att prästerna nuförtiden trots allt inte så mycket bryr sig om helvetesläran. Man vill hellre förkunna det glada budskapet om glädjen i Kristus och frälsningens möjlighet. Det är gott och väl. Men då måste man samtidigt ändå konstatera att tro på ett slags helvete hör till den ursprungliga kristendomen och att en kristendom utan helvete är en stympad, förändrad kristendom, ett avsteg från Jesu egen lära, sådan den framställs i de tre första evangelierna. Tron på helvetet genomsyrar Jesu etik, skriver Hedenius. Man måste ge honom rätt, så tillvida som något mörkt och ohyggligt finns i bakgrunden av Jesu förkunnelse. Människorna skulle räddas från att uppslukas av detta mörker. Det var den viktigaste motivationen för Jesu predikaregärning.

SM

JESU ETIK

Det är lätt att konstatera att Jesus hade en mycket krävande gärningslära och att denna inte är ett dugg populär bland vår tids i-lands-svenskar, varken kristna eller icke-kristna. Det är med en rysning av både skräck och fascination som man tar del av hans infernaliska moralbudskap.

"Om någon kommer till mig och han därvid ej hatar sin fader och sin moder och sin hustru och sina barn och sina bröder och systrar, därtill ock sitt eget liv, så kan han icke vara min lärjunge." (Luk. 14:26.)

"Den som älskar sitt liv, han mister det, men den som hatar sitt liv i denna världen, han skall behålla det och skall hava evigt liv." (Joh. 14:25.)

"Likaså kan ingen av eder vara min lärjunge, om han icke försakar allt vad han äger." (Luk. 14:33.)

Att vara Jesu lärjunge innebär alltså svåra försaker: av hem, ägodelar, familj. Ja, som Jesus säger: "Den som icke bär sitt kors och efterföljer mig, han kan icke vara min lärjunge." (Luk. 14:27.)

Fattig skall lärjungen vara. "Säljen vad I ägen, och given allmosor." (Luk. 12:33.) Jordiska ägodelar skall man ge bort och i stället samla sig skatter i himmelen. (Matt. 6:20.)

"Ve eder, I som ären rika, ty I haven fått ut eder hugnad." (Luk. 6:24.) Men för de fattiga förkunnas glädjens budskap. (Luk. 7:22.)

Att bli rättfärdig är mycket svårt, förklarar Jesus. "Om eder rättfärdighet icke övergår de skriftlärdes och fariséernas, så skolen I icke komma in i himmelen." (Matt. 5:20.)

"Kämpen för att komma in genom den trånga dörren; ty många, säger jag eder, skola försöka att komma in och skola dock icke förmå det." (Luk. 13:24.)

"Därefter skall han ock säga till dem som stå på hans vänstra sida: 'Gån bort ifrån mig, I förbannade, till den eviga elden, som är tillredd åt djävulen och hans änglar. Ty jag var hungrig, och I gaven mig icke

Luthers första bibelöversättning, Slottet i Wartburg, Östtyskland. (Bild: Rein Völme.)

att äta; jag var törstig, och I gaven mig icke att dricka..." etc. (Matt. 25:41—46.)

"Vart träd, som icke bär god frukt, bliver avhugget och kastat i elden." (Matt. 7:19.)

Per Glanell skrev i en artikel i Sökaren 2, 1973, där han visade vilken morallära Jesus verkligen hade, bl a följande:

"Dessa hårda bud visar, hur den högsta kärleken uttrycktes i levande livet. Det är den kärlek alla talar om, men här är den formulerad i klarskrift och utskreven i detalj. Kärleken är alla predikanter älsklingstema. Befria den från orgelbrus och tempelsång. Ta ned den från högmässoretorikens luftiga himmel till verklighetens fasta mark, och den får detta obarmhertiga utseende.

Det finns i dessa bibelcitater inte ett ord om nåd. Det finns ingen plats för nåd i dessa obönhörligt krävande och hotfullt ultimativa dikter. Ordet tro förekommer inte heller. Det finns inte den minsta antydning till, som kyrkan lär, att tro spontant skulle utlösa dessa goda handlingar eller rättfärdiggöra utebliven handling. Jesu framställning är helt väsensfrämmande för gängse komfortabel trosuppfattning, och han är lika revolutionär nu som då. Vad Jesus kräver är gärningar och inget annat än gärningar. Denna

gärningslära är lika framträdande i de tre 'äktas' evangelierna, som den är tillbakaträngd av kyrkan och den rättfärdiggörelse genom tro, som inte ens upphovsmannen Martin Luther blev rättfärdig på."

*

Jag vill ställa frågan till dem som anser sig vara kristna i det 20:e århundradet, om den Jesus som utsade dessa krävande uppmaningar är den kärleksfulle, förstående, förlåtande Mästare, som de själva tror på.

För min del gillar jag inte den Jesus som talat så. Och jag skulle inte ha vare sig idealism, nerver eller tro tillräckligt för att gå den väg han kräver. Det är naturligt att kristna människor stöts tillbaka av de hotfulla etiska imperativ som finns i Jesu förkunnelse. De vill ersätta dem med en mer människovänlig teologi enligt vilken man får synda på nåden. (Den subtila teologiska förklaringen blir att gärningar inte är någon förtjänst inför Gud — fastän inget kan vara mer uppenbart för en uppriktig bibelläsare än att Jesus hävdar just detta: gärningar är förtjänster inför Gud. Den som inte tror på det, kan läsa text Matt. 25:31—46, liknelsen om fåren och getterna.)

Men det förkastliga i Jesu etik är inte bara att han kräver det orimliga och hotar med de grymmaste straff. Det är också, ibland, en löne-

moral, som han predikar. Inte sällan motiverar han de goda gärningarnas nödvändighet med att lön väntar i himmelen och inte med att medmänniskor behöver de goda gåvorna. Ingemar Hedenius behandlar denna aspekt i kapitel 17 av "Helvetesläran". Han skriver bl a: "Skälet till att man vill bli 'rättfärdig' är alltså inte bara, att man vill slippa helveteskvalen, utan också att man vill ha den himmelska fröjden. Eftersom de enda alternativen är himmel och helvete, sammanfaller dessa två motiv. Att det är detta motiv man skall ha för att bli rättfärdig, förutsättes utan diskussion."

*

"Ja, saliga ären I, när människorna för min skull smäda och förfölja eder och sanningslöst säga allt ont mot eder. Glädjens och fröjden eder, ty eder lön är stor i himmelen." (Matt. 5:11—12.)

"Ty om I älsken dem som älska eder, vad lön kunnen I få därför? Göra icke publikanerna detsamma?" (Matt. 5:46.)

"Nej, när du giver en allmosa, låt då din vänstra hand icke få veta, vad den högra gör, så att din allmosa gives i det fördolda. Då skall din Fader, som ser i det fördolda, vedergälla dig." (Matt. 6:3—4.)

De tre exemplen är hämtade ur den så berömda "Bergspredikan"!

Berättelsen om den rike ynglingen, som finns hos synoptikerna, lyder hos Markus (10:17—23.) så:

När han sedan begav sig åstad för att fortsätta sin väg, skyndade en man fram och föll på knä för honom och frågade honom: "Gode Mästare, vad skall jag göra för att få evigt liv till arvedel?" Jesus sade till honom: "Varför kallar du mig god? Ingen är god utom Gud allena. Bunden känner du: 'Du skall icke dräpa', 'Du skall icke begå äktenskapsbrott', 'Du skall icke stjäla', 'Du skall icke bära falskt vittnesbörd', 'Du skall icke undanhålla någon vad honom tillkommer', 'Hedra din fader och din moder.'" Då svarade han honom: "Mästare, allt detta har jag hållit från min ungdom." Då såg Jesus på honom och fick kärlek till honom och sade till honom: "Ett fattas dig: gå bort och sälj allt vad du äger och giv åt de fattiga; då skall du få en skatt i himmelen. Och kom sedan och följ mig." Men han blev illa till mods vid det talet och gick bedrövad bort, ty han hade många ägodelar.

När man läser denna välkända berättelse och i synnerhet motive-

ringen så skall du få en skatt i himmelen, känner man att det är något som fattas. Ja, det är den medmänniskliga aspekten som saknas.

I det apokryfiska Hebréerevangeliet (som aldrig fick erkännande som "rättesnöre") finns vad som saknas hos synoptikerna:

... "Gå bort och sälj allt vad du äger och fördela det bland de fattiga, och kom och följ mig." Då började den rike att slita sitt hår, då detta inte alls passade honom. Herren sade till honom: "Hur kan du säga: Jag har gjort vad som står i Lagen och Profeterna, då det dock står skrivet i Lagen: Du skall älska din nästa som dig själv? Och se, många av dina bröder, Abrahams söner, äro blinda för smutsens skull, och dö av hunger, men ditt hus är fyllt av mångahanda goda

Det UNIVERSELLA kärleksbudet

Kristet troende människor nämner ofta "den kristna kärleksläran" och säger att den är ett unikt värde och har haft avgörande betydelse för samhällsutvecklingen i västerlandet. Men "kärleksläran" är inte något specifikt kristet, utan moraliska insikter som påträffas i allt högre moraliskt tänkande, såväl religiöst som icke-religiöst.

Muhammed tillskrivs följande ytt-
randen:

"Människosläktet är Allahs familj; den bäste bland människor är den som mest tjänar hans skapade varelser." — "Detta vittnar jag om: att alla människor är bröder." — "Muslim är den för vars hand och tunga andra människor är säkra."

Buddha skall ha sagt:

"Medkänsla är det enda att lära sig och den enda hållningen i förhållande till allt som lever." — "Välsignade är de som förtjänar sitt dagliga bröd på sådant sätt att ingen skada eller pina tillfogas levande varelser på jorden." — "Skada inte andra med det som vore en plåga för dig själv!"

Mahavir, jainismens grundare, lärde:

"Betrakta varje levande varelse så som dig själv och skada ingen!"

Nanak, sikhismens grundare:

"Anse den människa helig vilken visar vänskap och sympati och gläder sig åt andras lycka."

ting och alls intet därifrån kommer dem till del." (Ur "Okända Jesus-ord" av Joachim Jeremias.)

En klart uttalad medmänsklig motivering av detta slag poängteras inte i de kanoniserade evangelierna. Vad beror det på? Kan verkliga evangelieförfattarna ha missat en så viktig del av Jesu förkunnelse? Säkert inte. Sannolikt har i stället författaren till Hebréerevangeliet, eller en senare avskrivare, insett den egendomliga bristen i Jesu lära och gjort en nödvändig komplettering!

Kanske var Jesus stor i sin egen tid. Men tiden har sprungit ifrån honom. Han framstår nu som en intressant historisk gestalt, men knappast som en lärare för vår tids människor — i varje fall inte utan bestämda korrigeringar. SM

Lao-tse:

"Betrakta din nästas vinst som din egen vinst och din nästas förlust som din egen förlust."

Bahá'u'lláh:

"Välsignad vare den som älskar mänskligheten."

Sufirörelsen säger att det finns en moralprincip, kärleken, som har sin rot i självförsakelse och vars blommor är goda gärningar.

Konfucius:

"Finns det något ord, frågade Tzu Kung, som kan gälla som en grundregel hela livet igenom? Mästaren svarade: Är icke medkänsla detta ord? Handla icke mot andra så som du icke vill att de skola handla mot dig."

Aristoteles:

"Behandla dina vänner så som du vill att de skola behandla dig."

Isocrates:

"Gör icke mot andra vad du själv icke vill fördraga."

I dessa citat (från icke-kristna personligheter) finns inga hotelser, inga löften om belöning i himmelen, inga överspända överdrifter, ingen hårdhet. Men de uttrycker fint kärlekens sanning, så som vi väl alla förnimmer den i vårt väsens djup. Likvärdiga uttalanden tillskrivs, som bekant, även Jesus; de är inte unika för honom utan tillhör en etisk skatt, som mänskligheten äger och som var känd även för Jesus. SM

DJUPRELIGION och YTRELIGION

Kristendomens trossatser, som är gammal tradition, saknar för många i nutiden levande aktualitet. Reaktionen på denna känsla av främlingskap inför religionens utsagor kan bli ett avståndstagande från allt vad religion heter — eller utveckling av en personlig, levande tro som går vid sidan av bekenntsens ord. Religiös känsla och aning går då sin egen väg, skapar sin egen tro, sin egen visshet; de religiösa dogmerna mister sin allvarligt bokstavliga innebörd och blir tillfälliga utbyggnader från en grundupplevelse som är av mystisk karaktär och kan ha sin rot i upplevelse av det egna jaget, förnimmelse av det egna väsendets karaktär med dess lust till gott och ont, och som leder till upplevelse av Gud och allt.

Dogmerna är särskiljande, men i djupet bortom dem finns en enhet. Många troende lever bara i ytan, i dogmernas värld. Då uppstår lätt förakt, intolerans, hat — och även förföljelser, mord, krig. Men hos dem som förmår att tränga in i djupet av sitt eget hjärta, där dogmerna tonas ned eller sätts åt sidan, finns förståelse och vänskap med allt levande.

En odogmatisk djupreligion förenar människorna med varandra och med hela skapelsen. Den kan vara en upplevelse av enhet med allt, gemenskap med människor och djur, vördnad för livet, kärlek till allt — kamratskap, ömhet, omtanke om nästan, medmänsklighet.

Djupreligion kan vara en upplevelse av den egna personlighetens uppgående och vila i Gud, individens identifikation med Gud och hans skapelse. Djupreligion kan men behöver inte vara knuten till en förment gudomlig uppenbarelse genom en person eller en skrift, utan kan vara en inre upplevelse av mystisk art utanför allt vad etablerade religioner, metafysiker och teologier heter.

En väg till djupreligionen är att

inse den gamla goda sanningen att det inte är Gud som skapat människorna, utan människorna som skapat Gud! "Gud" är vi själva, våra egna ideal och värderingar, våra förtjänster och brister. Gud är vad vi tror om Gud. Om det existerar någon verklighet Gud, vilken svarar mot våra tankar om Gud, så vet vi det inte. Vi har ingen Gud i den verklighet vi upplever, vi har endast våra föreställningar om Gud.

Gud i vårt hjärta har skilda drag alltefter vårt eget hjärtas egenskaper. Du väljer själv hur Gud skall se ut. Är han mild och förstående, alltid förlåtande, eller är han sträng och fordrande, dömande? Du skapar honom som din egen bild. Är Gud din personlige vän och gynna-
re, som med ett småleende följer dina förhållanden, gillande och "rättvis", eller är han en fjärran potentat, som drabbar dig med rättmätig vrede? Det väljer du själv. Finns det en ort, där av Gud dömda pinas i all tid, eller ej? Bestäm själv! Behövs goda gärningar för frälsning, eller räcker det med att "tro"? Det avgör du. Du skapar dig din Gud och din religion efter din egen personlighet. "Gud" är vad du tänker om Gud. Dogmerna, de religiösa symbolerna, myterna — Kristus, treenigheten, försoningen, frälsningen, uppståndelsen — allt finns i medvetandet hos människor, allt är i oss själva.

Men i ytre religionen görs ändå dogmatiska, tvärsäkra påståenden om det ovetbara, om Guds natur, vilja, åsikter, avsikter, om vilka som är gudar eller profeter och vilka som inte är det, om vilka som haft sann gudomlig inspiration och vilka som är falska profeter.

Den kristna tron är en del av mänsklighetens tankar kring Livsgåtan, en del av de föreställningar som uttrycker våra behov av fäste och trygghet i livet. Dessa trossatser kan vara instrument som leder till djupreligionen, där trossatserna själva bleknar i sina konturer, eller

En religions trossystem är uttryck för människors tankar, känslor, behov rörande livet och det ovetbara Bortom. Dogmerna, symbolerna beskriver inte verkligheten, utan våra tankar om verkligheten — och inte Gud, utan våra tankar om Gud.

som för till ytre religionens begränsande värld.

Av kristen teologi har utbildats en mångfald varianter, olika såväl i fråga om kärnpunkter som bisaker. I ytre religionen poängteras skillnaderna. I djupreligionen når man bortom trossatserna till den religiösa känslan, den religiösa livsupplevelsen som sådan.

I ytre religionens värld ges Jesu liv och hans död olika tolkningar, alltid innebärande bestämda utsagor om Jesus själv — fastän alltsammans i verkligheten är inre upplevelser hos människor.

I vår verklighet, våra tankar, skrifter, trossatser finns många jesusar:

historiens Jesus, han som troligen en gång levat och om vilken vi vet mycket litet, eller nästan ingenting alls;

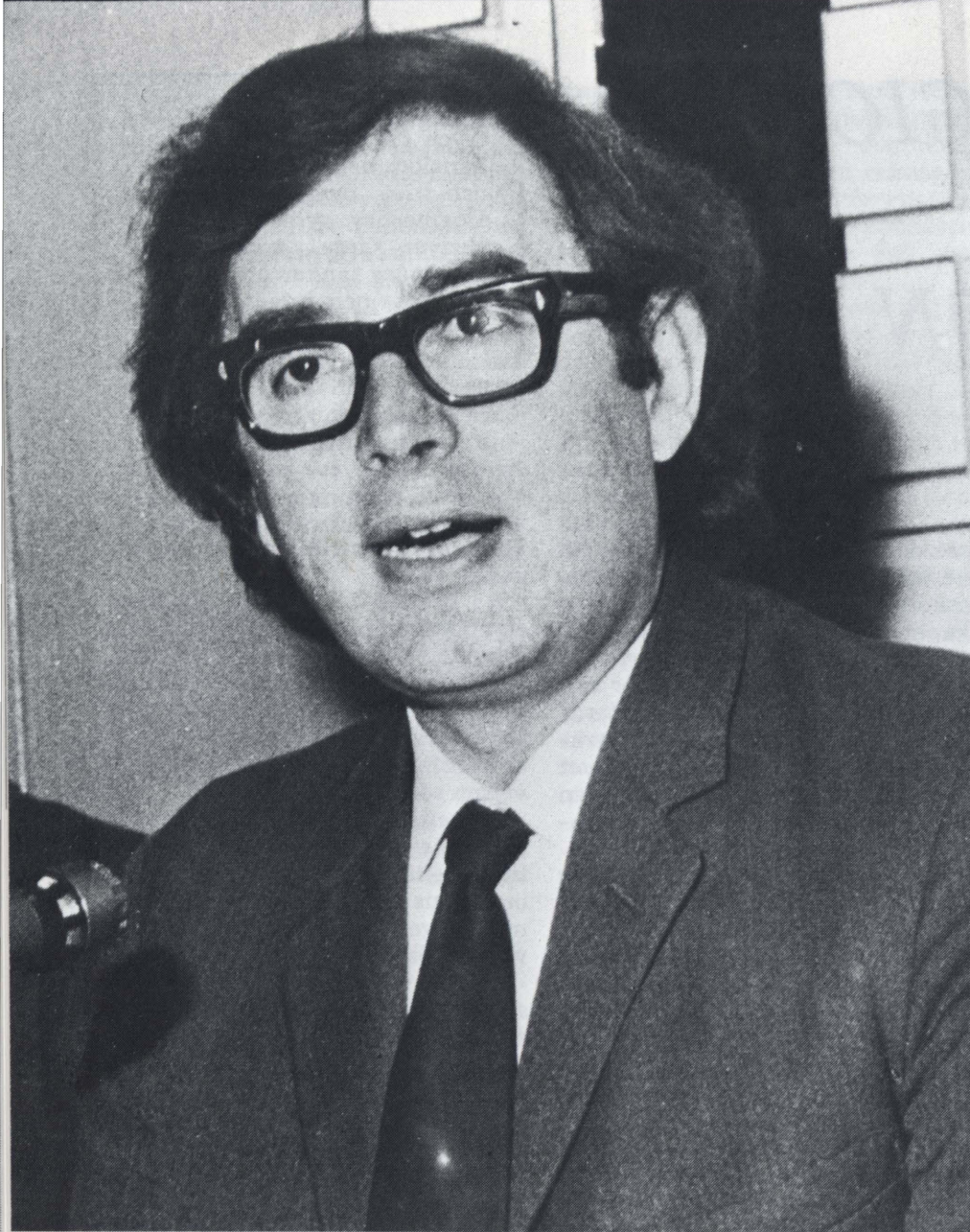
bibels Jesus, som själv har olika ansikten hos synoptikerna, Johannes och Paulus;

teologins Jesus, som är splittrad i skilda teologiers olika jesusar;

och Jesus i människors hjärtan, med olika drag hos olika människor.

Historiens Jesus är inte identisk med bibels eller teologiernas jesusar, ty myternas och teologiernas dimmoln har sänkt sig över och skymt den verkliga mannen. Inte heller är din egen Jesus densamme som verklighetens Jesus eller jesusarna i bibeln. Ty Jesus Kristus är i människornas medvetande en idealgestalt, som de förser med alla tänkbara goda egenskaper och fräntar alla dåliga drag. Han är, i princip, den fullkomliga människan; allgod, allvis, allvetande. Han är Kristus-idén. Men den Jesus från Nasaret som framträder på bibels blad är inte densamme som Jesus Kristus i ditt hjärta; han är fångslan-
lande visserligen och storartad på flera sätt, men ett barn av sin tids

Forts. på sidan 19

Ett nytt namn inom parapsykologin:

JOHN TAYLOR

Han vill förklara det paranormala inom ramen för den vetenskapliga materialismen.

John Taylor är en högt ansedd matematikprofessor vid Londonuniversitetets King's College. Han har sin utbildning inom vad som brukar kallas högenergifysiken, eller elementarpartikelfysiken: han är matematisk fysiker. För några år sedan gav han sig in på det parapsykologiska forskningsområdet och har bl a dragit uppmärksamhet

ten till sig genom att i ganska utmanande ordalag tala om för världen att "Geller-effekten" är en verklighet — vilket han har kunnat konstatera under egna experiment med Uri Geller.

Sökaren har ställt några brevfrågor till John Taylor, vilka han vänligt har besvarat.

Professor John Taylor har bl a skrivit boken "Superminds" (McMillan, London) som handlar om forskning kring "Geller-effekten".

— Professor Taylor, varför intresserar Ni Er för parapsykologi, och hur började intresset?

— Ända sedan barndomen har jag varit mycket intresserad av de filosofiska frågorna om medvetandets och materiens natur och om hur medvetande och materia påverkar varandra. Som ung tog jag många långa promenader ute på landet tillsammans med min far och diskuterade dessa frågor. Han är en filosof med idealistisk inriktning och tror att allting till sin natur är medvetande/ande (all is made of mind). Alltsedan dessa dagar i ungdomen har jag ofta sysselsatt mig med problemet vad medvetandet är, och jag har föresatt mig att studera det från den moderna hjärnforskningens synpunkt.

Professor Taylor har bl a ställt sig frågan var i hjärnan som medvetandet synes vara verksamt. Han anser att om medvetandet byggs upp utifrån hjärnan, så måste det finnas ett exakt "program", eller en "ritning", efter vilken denna uppbyggnad sker, och han har försökt att beskriva en sådan ritning. Men han har också fått klart för sig att medvetandet kanske ändå har en självständig existens, som sträcker sig utanför den materiella hjärnan. Starkt stöd för ett sådant antagande finns i paranormala fenomen, vilka professor Taylor därför varit intresserad av under de senaste tio åren.

I början hade han ett allmänt intresse för det paranormala, läste om skilda fall som lades fram som stöd för existensen av märkliga, ovanliga fenomen, och han försökte också att komma underfund med deras natur. Han skrev en bok med titeln "The Shape of Minds to come", vilken utgavs av Michael Joseph i England 1971 och därefter i flera länder över hela världen. Där diskuterade han utvecklingen inom den moderna hjärnforskningen, och han hade även ett kapitel om parapsykologi. På grund av det så visade intresset för det paranormala blev han av BBC kallad att vara vetenskaplig kritiker, när Uri Geller uppträdde i ett TV-program i november 1973.

— Vad jag såg Geller göra, var för mig helt förvånande. Han fick

en gaffel att böja sig och till slut att brytas i två delar genom att, som det syntes, stryka den lätt. Och han gissade rätt på utseendet av en yacht, som hade tecknats på ett papper, vilket inneslutits i ett förseglat kuvert, som han uppenbarligen inte haft tillgång till. Han fick också den lilla visaren på en klocka att vrida ihop sig innanför klockglaset. Samtidigt böjdes föremål hemma hos många människor som tittade på TV-programmet. De omtalade att sådana föremål som krukor och pannor, nycklar, knivar och gafflar hade böjts eller brutits itu. I ett fall hade sorgligt nog juveler, som en dam låtit göra i ordning speciellt för sin dotters artonårsdag, skadats så att de inte kunde ges som gåva. Hon bad att Geller skulle hindras från att åter uppträda i televisionen på ett så fördärligt sätt.

— Att Geller, och även andra personer, tycks ha denna märkliga förmåga att paranormalt böja och förvrida föremål, för vilket måste krävas en ansevärd energi, antydde för mig att det kunde finnas ett upprepbart paranormalt fenomen, som skulle kunna undersökas vetenskapligt. Och detta är orsaken till att jag under de senaste tre åren har varit sysselsatt med att försöka förstå dessa fenomen, först och främst att se om de verkligen existerar, och sedan att förklara dem.

Professor Taylor har försökt att finna förklaringen på de paranormala fenomenen inom den moderna naturvetenskapens gränser. Detta har varit naturligt för honom, eftersom han har utbildning som naturvetenskapsman, i många år arbetat inom vetenskapen och har stor tilltro till dess möjligheter att förklara fenomen inom vår erfarenhet. Ja, han känner inte till något annat sätt att förklara naturfenomen än så som sker inom naturvetenskapen.

— Jag försöker förklara såväl paranormala som normala fenomen i den materialistiska vetenskapens termer. Och jag skulle föredra att paranormala fenomen kunde avslöjas som bedrägerier — men för närvarande kan jag inte påstå att de alla beror på fusk.

— Hur blev Ni övertygad om autenticiteten i Geller-fenomenen? Skulle Ni kort kunna beskriva några av Era experiment med Uri Geller?

— Jag blev övertygad om att Gellers fenomen, liksom en del andra personers, är äkta först sedan jag gjort några tämligen noggranna experiment. Men dessförinnan hade

jag ju hört många berättelser om Gellers förmåga att böja skedar, och jag hade också själv iakttagit detta vid några tillfällen. En gång kom jag till ett test med honom, utrustad med en tesked, som jag hade i min ficka, ända tills jag tog fram den och hela tiden höll skedbladet i min hand. Geller strök lätt med pekfinger och tummen runt den smalaste delen av skeden under ungefär en minut, tills skeden började bli mjuk och brast itu. När detta hände, var två uppmärksamma iakttagare närvarande, och jag själv observerade också det hela mycket noga.

Professor Taylor känner till olika slag av trick som kunnat komma ifråga i ett sådant här fall, men de är alla uteslagna, framför allt på grund av att han själv hela tiden höll i skeden. Men det kunde, säger han, ha varit fråga om grupphallucination eller grupphypnos i likhet med vad som synes ske i det indiska reptricket, så därför var detta inget test på en riktigt vetenskaplig nivå.

— Jag har försökt att få mer övertygande bevis genom att mäta trycket under böjningsprocessen. Detta har jag gjort på olika sätt, men det mest framgångsrika var med hjälp av en brevvåg, vid vilken upptill en tunn kopparstång hade fästs. Försökspersonen fick endast stryka den övre delen av stången, så att nedåtrycket från honom/henne mättes av vågen. Jag kunde själv direkt observera visarens rörelser, men för att förhindra anklagelsen att hallucination hade förekommit, eller liknande, inrättade jag en automatisk mätapparat, så att en grafisk kurva erhöles, vilken registrerade trycket, genom att avståndet mellan plattan på vågen och en stillastående platta mättes. Vid två tillfällen orsakade två olika försökspersoner, av vilka den ena var Uri Geller, att metallstången böjdes, medan automatisk tryckmätning pågick, så som nyss beskrivits. I båda fallen var trycket inte över en halv ounce (14,18 g) men ändå inträffade böjningen, åt motsatt håll mot trycket. Trycket på metallstången var flera tusen gånger mindre än vad som fordras för att åstadkomma en mekanisk deformation av stången, vilket senare visades.

Professor Taylor har också testat andra av Gellers förmågor. I ett fall användes en geigermätare, vilket Geller inte torde ha varit förberedd på. Geller fick mätaren att ge utslag i flera sekunder, medan han höll sonden i händerna.

— Jag hade försäkrat mig om att

han inte bar något radioaktivt material på sig, och det skulle också ha varit svårt för honom att ha sådant material i tillräcklig mängd för att få det utslag på mätaren som skedde. Inte heller hade det varit lätt för honom att åstadkomma effekten genom mekanisk påverkan på sonden.

— Jag testade också hans förmåga att få en kompassnål att röra sig, liksom andra rörliga, hängande föremål, och fann att han lyckades även med detta.

— Vad har Ni för uppfattning om illusionisten Randis kritik av Uri Geller och av Era egna undersökningar av Geller?

— Jag, och även andra, har kritiserats för att vi skulle varit alltför godtrogna och inte upptäckt bedrägeri. Låt mig som svar på denna kritik, som framför allt förts fram av Mr J. Randi, säga att böjningen och itubrytningen av teskeden, som jag höll i min hand, svårligen kan förklaras som bedrägeri. Det har fuskats på olika sätt, i synnerhet av trollkarlar, men även av försökspersoner som jag har testat och kommit på med flagrant bedrägeri. Ett sätt att fuska är att avleda observatörens uppmärksamhet och sedan använda mekanisk kraft på det föremål som skall böjas. Men i det fall då jag höll i skedbladet, skulle jag ha känt det tryck som hade fordrats för att mekaniskt åstadkomma brottet på skeden. En annan fuskmetod är att byta ut ett föremål mot ett annat som på förhand har böjts. Men detta kan inte ha varit möjligt, när jag hela tiden höll i skeden — som dessutom var märkt.

— Andra fuskmetoder, som har nämnts, är användning av kemikalier eller laserstrålar. Vad kemikalier beträffar, så är de ofta ytterligt giftiga och farliga för den som handskas med dem, och eftersom jag inte lagt märke till några skadeverkningar hos dem som böjt föremål, varken hos personer i Gellers ålder eller yngre, anser jag det mycket osannolikt att kemikalier har använts. Kemikalier orsakar också karakteristiska sprickor i ytan av de metaller på vilka de används, och några sådana sprickor har inte observerats, trots noggranna undersökningar. Med laser skulle man utan tveivel ha kunnat åstadkomma en uppvärmning av metallerna, men det skulle då också ha luktat bränt kött — mitt eget — och det gjorde det inte.

— Vad beträffar de mer noggranna undersökningar på en mer

vetenskaplig nivå, som jag gjort, där en grafisk kurva automatiskt registrerat trycket på föremålet, så skulle det ha varit omöjligt att byta ut den rätta metallstången mot en som på förhand var böjd, eftersom stången skruvades fast ordentligt, och dessutom avleddes inte min uppmärksamhet vid något tillfälle. Enda möjligheten att på normalt sätt förklara vad som skedde är att anta att registreringsinstrumentet stängdes av och att mekanisk påverkan på metallstången skedde. Men om apparaten hade stängts av, medan jag befunnit mig i något hypnotiskt tillstånd, som jag blivit försatt i, skulle detta ha märkts klart i den uppträde kurvan.

James Randi har skrivit en hel del om Taylor i sin bok, men, säger professorn, det mesta är oriktigt. Det är t ex fel att Taylor bildat sig sin uppfattning om Uri Geller under samarbete med professor Hasted vid Birkbeck College i London. Taylor har inte arbetat tillsammans med Birkbeck College-gruppen; han har endast besökt dem två gånger, och vid ingetdera tillfället var Geller där.

— Mr Randi beskyller mig för att inte riktigt ha förseglat en tub i vilken ett stycke metall böjdes till S-form av en ung försöksperson, som jag experimenterade med. Men han nämner inte i boken att när han själv försökte böja metallbiten, vid ett senare sammanträffande som vi hade, så lyckades han inte komma förbi sigillet, utan tvingades bryta det. Låt mig också säga att när Mr Randi kom till mitt laboratorium och visade hur han själv kunde få en nål, som var upphängd i en tunn tråd inne i en genomskinlig tub, att röra sig, gav magnetometern, som jag hade placerat i närheten, så kraftigt utslag att han måste medge att han haft en magnet dold i handen. Detta fall, bla, har visat mig att en vetenskapsman, som är väl bekant med fuskmetoder, kan lyckas bättre med att upptäcka bedrägeri än en trollkarl, eftersom det går lättare att få vetenskapliga instrument från laboratorier än från en magikers utrustning. Som sammanfattning kan jag säga att jag inte tycker att Mr Randi har varit objektiv i sin kritik, utan han tycks driva en mycket partisk kampanj mot noggrann utforskning av det paranormala.

— Vad har Ni för uppfattning om den unge engelsmannen Matthew Manning?

— Jag har arbetat litet grand med honom, men inte observerat några

direkta fysiska effekter, såsom skedböjning eller poltergeister, och jag tror inte att bevisen för dessa fenomen hos honom ligger så värst mycket över den anekdotiska nivån. Jag har också intresserat mig för hans automatiska skrift, klärvoajans och liknande fenomen, men jag kan inte se att det för närvarande finns bevis för någon paranormal förklaring. Det kan vara så att han har ett anmärkningsvärt exakt minne av bilder i Dürers, och liknande konstnärers, stil och i hypnotiskt tillstånd kan reproducera denna stil. Undersökningar i Ryssland har visat att man genom hypnos kan få personer att utföra konstnärliga arbeten på en mycket högre nivå än de normalt kan göra.

— Skulle Ni vilja säga något om förklaringen till paranormala fenomen?

— Jag har själv alltid arbetat med de paranormala fenomenen från den etablerade naturvetenskapens ståndpunkt. Det innebär att jag har sökt förklaring på fenomenen hos naturens fyra krafter: kärnkraften, elektromagnetismen, radioaktiviteten och gravitationskraften.

Men endast *elektromagnetismen* är enligt professor Taylor en i dessa sammanhang relevant kraft, som bör studeras närmare.

— Hur påverkar existensen av paranormala fenomen vår syn på livet och universum?

— Jag kan medge att själva existensen av paranormala fenomen är ett hot mot den etablerade vetenskapliga världsbilden. Men detta betyder inte att det nödvändigtvis alltid kommer att vara så. — Av elektromagnetismen finns olika yttringar som vi ännu inte fullt förstår, t ex kulblixten, som är ett naturfenomen, tämligen väl bevittnat, men som ännu inte går att förklara i enlighet med fysikens normala begrepp — men ingenting säger att detta fenomen inte skulle kunna förklaras i framtiden, när man vet mer om det. Jag tror att detsamma måste gälla om de paranormala fenomenen.

Det kan alltså hända, menar John Taylor, att det paranormala kommer att kunna inpassas i den etablerade naturvetenskapens världsbild. Och han tycker att den mest spännande utsikten inför utforskningen av det paranormala är att vi bättre skall kunna kontrollera dessa märkliga fenomen och låta folk

utveckla det sjätte sinne som har att göra med klärvoajans, telepati och slagruta. Möjligheten att utveckla healingtekniker som är ändamålsenliga vid t ex cancer är också något som är värt att undersöka, anser han.

— Jag började mina studier inom parapsykologin på grund av att jag intresserade mig för frågorna om medvetandets natur och dess växelverkan med materien. Det är klart att om det går att förklara det paranormala inom ramen för den etablerade naturvetenskapen, så kommer den vetenskapliga materialismen, som jag bekant mig till, att inte se några gränser och visa sig vara riktig. För närvarande kan jag inte se att detta inte kommer att bli fallet. Men det är ändå fullt tänkbart att den materialistiska inställningen visar sig vara felaktig och att en fullständig förklaring av det paranormala inte är möjlig i enlighet med materialismen. Det är för närvarande svårt för mig att se hur detta skulle kunna hända, men jag kan inte utesluta den möjligheten. I sådant fall har den vetenskapliga materialismen misslyckats och det är något mer i universum, på vilket vetenskapen aldrig kan tillämpas. Detta skulle verkligen rubba mina begrepp; och jag skulle väldigt gärna vilja veta om svaret är ja eller nej.

— Vad skulle Ni vilja säga om parapsykologin i dag? Hur bör den gå vidare?

— Det är min uppfattning att parapsykologin i framtiden bör utvecklas genom att förbättrade experimenttekniker används för att klarlägga hela raden av egenskaper hos de olika paranormala fenomenen. Sålunda anser jag det viktigt att utforska de olika elektromagnetiska företeelser som är förenade med paranormal skedböjning, poltergeister och slagrute fenomenet. På samma gång syns det mig väsentligt att förstå hur den psykologiska omgivning är, som mest gynnar uppkomsten av paranormala fenomen hos sådana människor som har förmågan. Dessa problem kräver mycket noggrann undersökning av försökspersonerna själva och deras behov. Jag hoppas att om sådana undersökningar kan göras, jämte en mer vetenskaplig analys, så skall vi bättre kunna förstå det paranormala. Framför allt bör det vara möjligt att fullständigt testa den elektromagnetiska hypotesen. Innan det har skett, kan jag inte säga vilken kurs parapsykologin bör slå in på.

Per Ragnar: Reflexioner

— Men du, Krishnamurti säger, att ingen kan älska förrän man uppnår ett sorts fulländat medvetande!

Repliken mötte mej i Gävle, efter mitt kåseri om Kärlek. Jag hade talat om Erich Fromms tankar om, att kärleken är en konst, en förmåga, som vi får ar-

beta oss till för att förvärva. Fromm menar, att vi ännu lever i en kultur, där vi tycker att Kärlek, det är nåt som ska falla ner som manna från himlen, annars är det inte roligt. Han säger, att lika väl som vi måste plugga för att lära oss engelska, öva skalor för att lära oss spela piano, ta snedskär och skjuta utanför för att efterhand lära oss ishockeyns mysterier, så måste kärlekskonsten ständigt övas, förvärvas.

Den som ser livet som en enlivshistoria kan ju tycka att ett sådant uttalande är lite bekymmersamt. Eftersom vi föds i så olika sociala miljöer. Eftersom vi har så olika utgångspunkter när vi börjar vår livsvandring. Eftersom vi under denna kan drabbas av så mycket slumpfaktorer: sjukdomar, ett oförstående förälskelseobjekt, arbetslöshet med åtföljande depression osv.

Ser man livet som en engångsföreteelse, måste det vara skönare och lättare att luta sej mot det kristna grundbudet, att TRO, så skall kärlek, salighet och evighet tillfalla dig! Åtminstone skönare för den som KAN tro. För det blir ju liksom svårare, allteftersom informationsflödet om världens väl och ve strömmar igenom ens medvetande. Allteftersom det logiska sin-

net utvecklas.

Nalkas man då Fromms dörr, öppnar den och tar sej igenom, så hittar vi på den andra sidan ett kosmologiskt synsätt. Där livet är en skola med otaliga klasser. Där varje levande väsen har all tid på sej för att utvecklas. Där just upplevelserna betingar liv. Där lidandet ger erfarenheter som för till medlidande, till insikter, till nästakärlek i vidgad omfattning, till ett absolut kärleksmedvetande. Till en upplevelse av Alltets samhörighet, alla Jags uppgående i ett evigt pulserande VI, otaliga JAG i EN, i HONOM, i DET, i OÄNDLIGHETEN som är GUD: JAG SOM ÄR.

Men visst kan vi älska innan vi uppnått detta Kristusmedvetande, detta kosmiska medvetande! Som de stora avatarerna haft: Kristus, Buddha, Muhammed osv. Och som vi alla, förr eller senare skall uppnå i vår oändliga utvecklingsspiral.

Varenda dag är en lektion i kärlek. Varje möte ger oss en lärare i kärlek. För överallt är det Gud i form av vår nästa vi möter. I blomman, i djuret, i människorna. Det finns ingen annan väg till "fulländat medvetande", till Kärlek än den som går genom vår egen vardag.

Djupreligion

Forts

föreställningar och inte en förkunnare av gudomlig, tidlös sanning.

I djupreligionens värld kan man se bristerna hos Jesus, eftersom han där inte är den felfrie, guden, försnaren, frälsaren, utan en av många som predikat om en Gud de trott på. I djupreligionen görs inga kategoriska påståenden om någon profet eller någon bok, eftersom sådant blott blir beskrivningar av människan själv, hennes behov och förhoppningar och inte säger något om en verklighet som är utanför mänsklig kunskap.

Djupreligionen är inte dogmatisk och särskiljande, utan mystisk, intuitiv och förenande. Den är inte kategoriskt påstående, utan sökande, tveksam. Den har sina rötter i det goda hos människan. Den hylar begreppen medmänsklighet och allkärlek. Den söker sig, inkännande, till förståelse för andra levande varelser. Den söker, och förnimer, universums egen kärlek.

SM

AFORISMER OM LIVET OCH DÖDEN

Samlade av Ivar Wallensteen

Livet är en kort dröm.

Latinskt ordspråk

Livet kan bara begrundas bakåt men måste levas framåt.

Sören Kierkegaard

Livet är att vinka ett kort farväl och gå hem och sova.

Edith Södergran

Den som fruktar döden har ingen glädje av livet.

Mateo Aleman

Ingen vet om döden ej är det bästa som kan hända människan. Ändå fruktar

människorna den som de visste att den var det värsta av allt ont.

Platon

Varför bekymra oss om döden? Livet har ju så många viktiga frågor

som måste lösas först.

Konfucius

När man blivit gammal och fullgjort sina skyldigheter bör man i stillhet söka vänskap med döden.

Meng-tse

Att upplösas och bli till jord igen är en återkomst, som att fara hem till sin gamla mor.

Olov Hartman

Jag har min gamla barnatro kvar. Jag tänker mig döden som Gud som haver barnen kär.

Naima Wifstrand

NANDOR FODOR

mannen som psykoanalyserade poltergeistar

En av de märkligaste och mest stridbara män som uppträtt inom den psykiska forskningens område var juristen, journalisten, psykoanalytiker och parapsykologen Nandor Fodor (1895–1964). Han föddes i Berengszasz i Ungern, men sin gärning utförde han främst i London och New York. Hans verk spänner över en rad viktiga böcker från lexikonet över psykisk forskning, som kom 1934 och som senast upplevde en ny upplaga 1974, till den så vitt bekant första bok som helt ägnats åt teleportationsfenomenet, *Mind over Space*, som kom 1962. (Charles Forts båda böcker *Lo!* och *Wild Talents*, som kom 1931 och 1932, diskuterar visserligen i huvudsak teleportationsfenomenen, men ägnar visst utrymme åt annat också.)

Fodor tog sin juridiska doktorsgrad vid Det Kejsarliga Ungerska Vetenskapsuniversitetet år 1917 och arbetade som biträdande jurist i fyra år. Under den tiden blev han också filosofie doktor. 1921 upphörde han med lagvrängandet och for till New York, där han anställdes som fast reporter vid en daglig, ungerskspråkig tidning.

Det var i New York som Fodors intresse för psykisk forskning väcktes. Den utlösande faktorn var Hereward Carringtons bok *Modern Psychic Phenomena* (1919), som Fodor av en slump hittade i en bokhandel i New York år 1921.

Fodor sökte upp Carrington för att intervjua honom, och Carrington sammanförde honom med Sir Arthur Conan Doyle för en intervju. Carrington och Fodor blev genast goda vänner. Visserligen skulle det dröja tio år innan de återigen möttes, men under tiden brevväxlade de flitigt, en brevväxling, som man får hoppas finns bevarad och med

tiden också publiceras.

Fodor dolde aldrig det starka intryck som Carringtons bok gjort på honom. Vid Carringtons bortgång 1959 fastslog Fodor om boken som utlöste hans intresse för psykisk forskning: "Detta arbete var en uppenbarelse för mig. Från det ögonblicket satsade jag mina lunchpengar på böcker. Jag festade hellre på psykisk kunskap än på den näringsrika föda som serverades på ungerska restauranger i närheten av min arbetsplats."

Men först år 1926 tycks Fodor ha kommit i kontakt med den strömning, som skulle utgöra den sista byggstenen i hans sätt att närma sig de parapsykiska fenomenen: psykoanalysen! Han intervjuade en av Freuds medarbetare, Sandor Ferenczi. Som bekant har psykoanalysen varit negativt inställd till paranormala fenomen. När Sigmund Freud diskuterade parapsykologi med C.G. Jung år 1909, avfärdade han alltsammans som rent nonsens.

Men Freud tänkte om, och senare fick hans medarbetare hindra honom från att framträda inför en kongress av psykoanalytiker med ett föredrag om telepati. Psykoanalysen var en omstridd företeelse, och medarbetarna var rädda att psykoanalysens motståndare skulle få vatten på sin kvarn om Freud plötsligt visade intresse för parapsykiska fenomen.

Den händelse som slutligen fastlade Fodors bana kom 1927, då han vid en seans med William Cartheuser, ett amerikanskt medium genom vars mun de dödas andar påstods tala, mottog ett övertygande meddelande från sin döde far.

Fodors respekt för Cartheuser grumlades senare ganska ordentligt, när det avslöjades att en av de röster, som talat genom Cartheu-

sers mun, tillhörde en person, som i själva verket levde i högönsklig värld.

Trots den skepsis som Fodor efter detta visade gentemot Cartheuser, hävdar Leslie Shephard att Fodor aldrig riktigt kunde frigöra sig från det starka intrycket som faderns framträdande vid den första seansen hade gjort på honom. (Leslie Shephard är den man, som i förordet till Fodors lexikon vid nytvningen 1966, dels tecknade en bakgrund till den psykiska forskningen, dels tecknade Fodors biografi. Shephard är engelsman.)

Fodors journalistiska bana i New York varade i sju år, varpå han flyttade över sina bopålar till London. Lord Ruthermere, tidningslord på Fleet Street, som var en entusiastisk anhängare av Ungern, anställde Fodor som sin sekreterare i ungerska frågor. Fodor fick främst ägna sig åt frågan om en revision av Ungerns fredsfördrag efter första världskriget.

Det var under denna period som Fodor sammanställde sin encyklopedi. Den är ett lexikon, i vilket Fodor fick god användning för sitt journalistiska kunnande. Han visste ju hur man bar sig åt för att få fram uppgifter, och som dagstidningsjournalist hade han också förmågan att konkretisera och korta ned artiklar utan att därför avstå från innehållet. Från början var det bara fråga om privata anteckningar, men de förvandlades snart till ett projekt.

Leslie Shephard anser att lexikonet är Fodors stora verk. Det var förvisso hans första verk, men om det också är hans största kan diskuteras. Med all respekt för Shephards omdöme vill jag dock påstå att även om lexikonet är en imponerande bok, oundgänglig i varje eng-

elskspråkigs bibliotek, som referens för dem som är intresserade av det paranormala (när får vi ett liknande verk på svenska?), så är det dock ett kompiloriskt arbete av en art, som andra skulle kunna utföra.

Däremot måste man fråga sig om någon annan än Fodor skulle ha kunnat utföra den psykoanalytiska tolkning av Amerikas mest berömda poltergeistfall, Bellhäxan, eller tagit sig an teleportationsfenomenet, på det sätt som han gjorde. Fodors unika bidrag till den psykiska forskningen är inte lexikonet, utan hans oortodoxa tillämpning av ortodoxa psykoanalytiska metoder för att komma tillrätta med och finna en förklaring till de bakomliggande faktorer som utlöser de mekanismer som i sin tur tar sig uttryck i poltergeistfenomen. Där emot hade han egentligen inget bidrag att komma med när det gällde att förklara mekanismerna. Det är först med William G. Roll som vi på senare tid har fått alternativa förslag som kanske kan leda till en bättre förståelse av dessa mekanismer.

Alltnog. När Fodor 1934 framträdde med sitt lexikon, hade han direkt erfarenhet av spiritualistiska seanser. Om han också hade direkt erfarenhet av poltergeistfenomen är mig obekant, men det skulle han i alla händelser få.

En del av de saker som han skulle visa stort intresse, kände han tydligen inte till när lexikonet tillkom. Där saknas det redan nämnda fallet med Bellhäxan (the Bell Witch). Inte heller tycks han ha känt till att Charles Fort i sina två böcker *Lo!* och *Wild Talents*, där begreppet teleportation för första gången användes, behandlat företeelser som borde ha varit med i lexikonet. Ordet "teleportation" finns över huvud taget inte med där, utan i stället det mindre talande uttrycket "transportation".

Fodor inleder avsnittet som följer: "TRANSPORTATION av mänskliga kroppar genom stängda dörrar över en distans är relativt sällsynt men ganska väl autentiserat förekommande. Det är ett fenomen sammansatt av levitation och apparer, och enligt Bibelns vittnesmål inte på något sätt någon nyhet i mänsklig erfarenhet."

De fall som Fodor här pekar på avser sådana gestalter som Hezekiel, Elia, Habakkuk och Petrus. Där emot nämner han inte Kristus, den Kristus som uppträdde teleportativt efter uppståndelsen.

I sitt eget förord till lexikonet förklarade Fodor att den psykiska

vetenskapen omfattas av både psykiska forskare och av spiritualister, men att dessa båda grupper skiljer sig i tolkningen. Fodor poängterade också att han i sitt arbete helt går fri från ockultism, teosofi och mysticism. Shephard betecknade i sitt förord lexikonet som en väl genomförd balansgång mellan den psykiska forskningens tolkning å ena sidan och den spiritualistiska ståndpunkten å den andra sidan, även om spiritualisterna hade vissa klagomål i detaljer.

Lexikonet ledde till att Fodor snart blev biträdande redaktör under David Gows ledning för spiritualisternas tidskrift *Light!* Hans entusiasm (och godtrogenhet) kände till en början inga gränser. Skepticismen och de därmed följande fejderna, dels med spiritualisterna och dels med icke-spiritualisterna inom den psykiska forskningen, skulle komma några år senare.

1934 startade Institute for Psychical Research. Fodor blev forskningsledare för denna organisation, vars styrelse var sammansatt av de båda grupperna: spiritualisterna och icke-spiritualisterna. Som forskningschef blev Fodor snabbt indragen i undersökningar av en rad poltergeistfenomen, inklusive apparer, levitationer, materialisationer, dematerialisationer och liknande fenomen, som alla kan betecknas som delproblem av teleportationsfenomenet, som ju är en mycket sammansatt företeelse.

Under denna tid återuppväcktes hans gamla intresse för psykoanalysen, och han befann sig plötsligt upptagen av två aktiviteter, som var för sig ansågs föga rumsrena i 1930-talets England. Forskarna inom andra discipliner såg med överseende skepsis på den psykiska forskningen och med skräckblandad rodnad på den freudianska läran som inte drog sig för att dra fram den sexuella motivationen för mentala störningar, en tanke som det viktorianska arvet stötte ifrån sig som en främmande kropp. Situationen förbättrades självfallet inte av att man både inom den psykoanalytiska rörelsen och den psykiska forskningen brottades med inre motsättningar.

Fodors inställning till "transportationer" präglades av spiritualistiska idéer vid denna tidpunkt. Han framhöll att transportation av levande organismer vid första påseendet tillhandahåller konsekvenser som kan göra en åskådare perplex. "Detta problem blir emellertid mindre om man beaktar att mediet i alla transportationsfall först för-

sätts i trans. I detta tillstånd kan anden i form av en dubbelgångare separeras och kroppen följaktligen reduceras till ett relativt livlöst objekt."

Fodor var när han skrev om detta medveten om bl a bröderna Pansinis teleportationer. I sitt lexikon betecknade han dem som "italienska mediumistiska barn, mest kända för sina mystiska kroppsliga transportationer". Vid ett tillfälle ska de ha försvunnit hemifrån och samtidigt dykt upp i en båt ute på en sjö — till fiskarens förfäran. Vid ett annat tillfälle försvann båda pojarna samtidigt ur ett audiensrum hos en biskop, som de besökte tillsammans med modern, vilken ville att biskopen skulle utöva exorcism för att pojkarna skulle bli kvitt sin besatthet.

Nu ställdes Fodor snart inför ett fascinerande fall, där en kvinna omgavs av fenomen av den typ som vi kallar poltergastala. Men Fodor lyckades till sist avslöja att kvinnan bluffade. Hennes apparer var konstlade. I det läget avstod han från den komplicerade frågeställningen huruvida alla hennes apparer var falska. Han hade nämligen snubblat över alarmerande signaler om kvinnans allmänna mentala tillstånd och han insåg att hennes make var hotad till livet av hennes undermedvetna tillstånd. Fodor gav sig i stället i kast med att försöka kartlägga den sidan av saken. Den psykiske forskaren fick ge vika för psykoanalytikern.

Detta åstadkom ett ramaskri i styrelsen för det projekt som han var forskningschef för. Man stoppade undersökningen av fallet och passade på att avskeda honom när han var på semester i Frankrike. Därmed utbröt en våldsam fejd, där Fodor gick till intensiv attack mot alla bluffar inom spiritualistiska och andra rörelser. Fodor förklarade att han hyste den största respekt för ärliga medier och spiritualister, liksom för andra berörda parter, men samtidigt avslöjade han hänsynslöst bedrägerier. Det föreföll som om han stod helt ensam i denna strid. Både spiritualisterna och icke-spiritualisterna inom den psykiska forskningen var emot honom.

Nu fick han plötsligt stöd från det mest oväntade håll. Sigmund Freud, psykoanalysens fader, ställde sig på hans sida i ett brev. Freud prisade Fodor för att denne helt enkelt struntat i huruvida det rörde sig genomgående om reella eller falska fenomen och i stället gett sig in på att söka de bakomliggande orsakerna till att det överhuvudtaget fanns något fenomen.

Fodor återvände emellertid till New York, där toleransen och intresset för både psykoanalys och psykisk forskning var större än i England. Där verkade han som psykoanalytiker och blev amerikansk medborgare. Och framför allt återupptog han sina gamla kontakter med Carrington. De hade visserligen hela tiden brevväxlat, men nu började de också att samarbeta och gav ut böcker tillsammans.

Det var nu han intresserade sig för det klassiska Bell Witch-fallet, fallet med Bellhäxan från början av 1800-talet. Han psykoanalyserade fallet i boken *Haunted People* (1951) en bok som han skrev tillsammans med Carrington.

Det är ett fall rikt på händelser och fenomen och det är helt ogörligt att här redovisa det i dess helhet. Framställningen här blir i starkt förkortat perspektiv, och för detaljer måste jag hänvisa till den efterföljande litteraturförteckningen.

Fallet handlar om märkliga, långt gående poltergeistfenomen som under långa tider inträffade hos familjen Bell. Det var de klassiska händelserna: Stötar, apparter och liknande fenomen. Men Bellhäxan talade också. Denna förmåga att tala utvecklades under en period tills häxans tal var fullt hörbart och begripligt för alla närvarande. Detta inträffade under en period då Bellhäxan koncentrerade sin verksamhet på Betsy Bell, vilket fick en del personer att antaga att Betsy Bell buktalade. En läkare som undersökte fallet på plats, kunde emellertid fastslå att Betsy Bell inte buktalade när Bellhäxans röst hördes.

Själva kärnpunkten i Bellhäxans mångfacetterade framträdande ligger i det faktum att Bellhäxan dels avgav ett löfte på ett mycket tidigt stadium av sin verksamhet och dels utfärdade en ständigt upprepade varning. Löftet gick ut på att häxan, som inte var medveten om sitt kön, skulle driva Betsy Bells far i döden. Detta skedde också. Fadern dog av förgiftning och kring dödsbädden hördes hela tiden Bellhäxans förtjusta kommentarer. När kistan sänkts i graven sjöng Bellhäxan "Row me up some brandy, O", en i sammanhanget föga lämpad dryckesvisa, som hon underhöll begravningsföljet med hela vägen hem.

Den varning hon utfärdade avsåg Betsy Bells tilltänkta äktenskap. I de mest opassande sammanhang påpekade Bellhäxan högt och ljudligt att Betsy borde slå upp förlovningsringen med fästmannen, vilket hon till sist också gjorde. Detta inträffade före faderns död.

Varifrån Bellhäxans klara och tydliga röst kom lyckades man aldrig fastställa, lika litet som man lyckades klarlägga varifrån de övriga fenomenen i sammanhanget härstammade.

I fallet förekom också intressanta apparter. Det dök upp bananer och andra frukter ur tomma intet. Bellhäxan själv påstod — och som vanligt kom hennes röst ur tomma intet — att hon hämtat dem i Väst-Indien, som ligger en bra bit från Tennessee i USA, där familjen Bell bodde. Om man ska sätta tilltro till Bellhäxan själv, vilket kan diskuteras, eftersom hon ibland uppenbarligen ljög, kunde hon alltså teleportera föremål.

Fodor ansåg att Betsy Bell var ursprunget till Bellhäxan. Hans förklaring till det som skedde var att fadern måste ha förgått sig sexuellt mot dottern, eller i varje fall uppträtt mot dottern på ett sådant sätt att det undermedvetet tolkats av henne som ett sexuellt övergrepp. Detta hade i sin tur skapat ett omedvetet hat mot fadern. Fodor konstaterar att skuld och straff för det omedvetna utgör "konvertibla valutor". Skuld ska sonas med straff.

Fodor anser också att Bellhäxans löfte att driva fadern i döden och det faktum att fadern dog förgiftad medan Bellhäxan jublade vid hans dödsbädd innebar att Betsy Bell omedvetet mördade fadern. I det aktuella fallet skulle, med utgångspunkt från Fodors uppfattning om det omedvetnas sammankoppling av skuld och straff, brottet, det vill säga mordet på fadern, ha inträffat efter straffet eller försoningsoffret, som tog sig uttryck i att Betsy Bell avstod från sin fästman. Detta mord hade ändå på sätt och vis skett tidigare, eftersom det planets och redovisats offentligt av Bellhäxan i förväg.

Jag ska här inte närmare gå in på denna ortodoxt freudianska tolkning av fenomenet, utan i stället se på den teori som Fodor utvecklade om den mentala aktivitet som förekom och som var ovanligt stark även i så måtto att Bellhäxan tycktes fungera på ett för poltergeistfall ovanligt långt avstånd från sitt ursprung, Betsy Bell. När Betsy Bells bror Joe och en kamrat till honom gick hem från skolan, samtidigt som Betsy själv befann sig hemma, blev de överfallna av en osynlig bråkmakare, som kastade sten och pinnar på dem. Detta hände ofta och attackerna var så pass svaga att de snart vände sig vid dem. Efteråt brukade Bellhäxan göra anspråk på att ha varit orsak till dessa överfall. Däremot fö-

rekom det inte att Bellhäxan talade ute på vägen under attackerna. Detta skulle då möjligen kunna tyda på att Bellhäxan visserligen nådde en bra bit utanför sig "agent" Betsy Bell, men att den på långt avstånd inte orkade med att utföra lika kraftfulla fenomen, som i närheten av Betsy Bell. (Denna slutsats strider emellertid mot de rön som Bill Roll gjorde vid undersökningen av det intressanta Miami-fallet, där antalet fenomen avtog med avståndet från "agenten", medan fenomen långt ute i periferin uppvisade kraftfullare utslag när det gällde rörelser i rummet. Förklaringen till detta skulle då vara ett eventuellt psi-fält som utgår i form av en virvel, en roterande psi-rörelse, från agenten. Här ska dock påpekas att det naturligtvis kan finnas olika former av psi-fält, som utgår från en poltergeistalstrande person.)

Fodor utvecklade en tanke, som ursprungligen väckts av F.W.H. Myers i dennes klassiska verk *Human Personality and Its Survival of Bodily Death* (Mänsklig personlighet och dess överlevnad vid kroppslig död). Fodor menade nu att det är möjligt att en förödande chockupplevelse (flickans upplevelse av faderns närmande, vare sig det nu var riktigt eller inbillat) "kunde framkalla en sorts psykisk lobotomi, som sliter loss en bit av det mentala systemet och låter det sväva fritt, likt ett från kroppen frigjort väsen, som ändå fortfarande var i stånd till personlighetsutveckling, fast på ett annorlunda, förmodligen fyrdimensionellt (vad det nu betyder) aktivitetsplan."

Fodor satte ett frågetecken för tanken och underströk att han lade fram teorin med stor tvekan. En långt gången form av personlighetsklyvning skulle alltså vara orsaken till fenomenen!

När Fodors artikel publicerades under rubriken "Psychoanalyzing the Bell Witch" i tidskriften *Fate* år 1952, så kommenterades hans problemlösning redaktionellt på följande sätt: "...även om Dr Fodors teorier är sanna, så förstår vi fortfarande inte den psykiska metod med vilken poltergeistaktiviteter uppnås."

Den kommentaren är helt riktig. Fodor har tillfört diskussionen ett intressant debattmaterial vad beträffar tänkbara bakomliggande mentala orsaker, och han har också tillhandahållit en teori om själslig lobotomi, men han har inte gett någon anvisning om hur de mekanismer fungerar som utlöses av de bakomliggande faktorerna. Hans slutsats att "poltergeisten inte

är ett spöke, utan ett knippe projicerade förträngningar" stärks av andra iakttagelser, men förklarar på intet sätt mekaniken.

Oavsett vad man nu anser om Fodors slutsatser — man kan ju näka honom från så många olika trossatser och åsiktspunkter — kan ingen förneka att han var en intensivt levande psykisk forskare. Hans attityder under ett rikt liv har beskrivits av Robert H. Ashby på så sätt att Fodor under sin växlingsrika karriär "ändrade sin inställning till spiritualism, från att ursprungligen ha varit ganska godtrogen till att bli starkt kritisk, för att under sina senare år manövrera sig till en inställning mitt emellan."

Det är nog en ganska bra beskrivning av Fodors utveckling.

LITTERATUR:

Ashby, Robert H.: "The Guidebook for the Study of Psychical Research" (1972)
Bell, Charles Bailey: "The Bell Witch. A Mysterious Spirit" (1934)

Carrington, Hereward & Fodor, Nandor: "Haunted People" (1951 i USA; brittisk uppl., "Story of the Poltergeist Down the Ages", 1953)

Fodor, Nandor: "Encyclopaedia of Psychic Science" (1934; 1966; 1974)

Fodor, Nandor: "Psychoanalyzing the Bell Witch" (*Fate*, Vol. 5, No. 6, Sept, 1952. Från "Haunted People")

Fodor, Nandor: "Freud and the Poltergeist" (*Psychoanalysis, Journal of Psychoanalytic Psychology*, Vol. 4, No. 2, 1955—1956)

Fodor, Nandor: "Mind over Space. The Mystery of Teleportation." (Artikelserie i *Fate* 1956—1957.)

Fodor, Nandor: "Mind over Space" (1962)

Ingram, M.V.: "An Authenticated History of the Famous Bell Witch" (1894)

Jung, C.G.: *Memories, Dreams, Reflections* (upplaga från 1973)

Roll, William G.: "The Poltergeist" (1972, 1976)

Shephard, Leslie: "Foreword" (till Fodors "Encyclopaedia of Psychic Science") Se Fodor.

Bertil Falk är journalist på Kvällsposten i Malmö. Han har gett ut böckerna "Atlantis och Svenskarna" (1974) och "Bortom vår verklighet: från storsjöodjuret till flygande tefat" (1975), båda på Lindqvist förlag.

MATTHEW MANNING I STOCKHOLM

Matthew Manning är en engelsman i 20-årsåldern. Han har blivit känd för sin bok "Länken" där han berättar om sina paranormala förmågor (boken anmälades i Sökaren 8/75). I början av 1976 besökte Matthew Stockholm och medverkade under en vecka i parapsykologiska försök under ledning av forskare från Stockholms Forskningscenter för Psykiofysik. Programmet var intensivt, och den stora mängd data som samlades under veckan har tagit lång tid att analysera. Det är också förklarligt eftersom alla forskarna endast har sin fritid till förfogande för detta arbete.

Försöken gällde såväl telepati som klärvoajans och psykikinesi.

I "Länken" berättar Matthew om en "doktor Penn" som uppträder "från andra sidan" och som genom Matthew påstås kunna ställa medicinska diagnoser på personer som Matthew inte känner. I ett försök fick Matthew genom automatisk skrift förmedla doktor Penns diagnoser på tjugo sjuka människor, och resultaten jämfördes sedan med sjukhusjournalerna av en grupp utomstående läkare. Det visade sig tyvärr att doktor Penn tycks vara en dålig diagnostiker: resultaten blev helt slumpmässiga.

Matthew sägs också kunna påverka andra människor att utföra vissa handlingar. Flera gånger har han, berättar han själv, kunnat få många i en grupp människor att göra en teckning av ett föremål som Matthew tänker på eller ritar utom synhåll för gruppen. I ett försök fick Matthew, instängd med försöksledaren i ett rum, välja bland en bunt kuvert och öppna ett i taget. Under ett par minuter koncentrerade han sig på beskrivningen av ett föremål och ritade av det, medan en grupp i ett annat rum fick försöka uppfatta Matthews teckning och rita av den. Två sådana försök gjordes med vardera fem teckningar. Efteråt jämfördes deltagarnas teckningar med Matthews förebilder och poängsattes av utomstående bedömare. Resultatet av den första serien blev slumpmässigt, medan den andra serien gav ett såpass bra resultat att det skulle uppkomma slumpmässigt endast en gång av tjugo. Det brukar man vara ganska nöjd med i försök

inom den vanliga psykologin, men vid parapsykologiska experiment begär man gärna mer... det kanske trots allt var det slumpmässiga resultatet vi hade fått? Vi gjorde ju många försök med Matthew, och rent slumpmässigt "borde" något av dem ge resultat även om inga paranormala faktorer var inblandade. Inget av de andra klärvoajansförsöken gav annat än slumpmässiga resultat.

En rad psykikinesiförsök gjordes också, men utan några säkra positiva resultat. Apparaterna betedde sig ibland på ett sätt som man inte väntade sig och inte kunde förklara, men de påtagliga effekter som alla hoppades på uteblev.

Som så ofta visade sig tankens makt över materien vara svår att demonstrera i laboratoriet. Många gynnsamma faktorer måste tydligen finnas samtidigt om parapsykologiska försök ska ge påtagliga resultat — problemet är bara att de flesta av dem är okända.

Nils-Olof Jacobson

I ett uttalande som tillskrivs Laotse (Boken om Tao, 500-talet före Kr.) heter det "Att veta sig ingenting veta är det högsta. Den som tror sig veta vad han icke vet är sjuk. Blott genom att känna sin sjukdom såsom sjukdom blir han fri från sjukdom. Den vise är icke sjuk. Han känner sin sjukdom såsom sjukdom, därför är han fri från sjukdom."

NIRVANA

ett i väst ofta missförstått begrepp

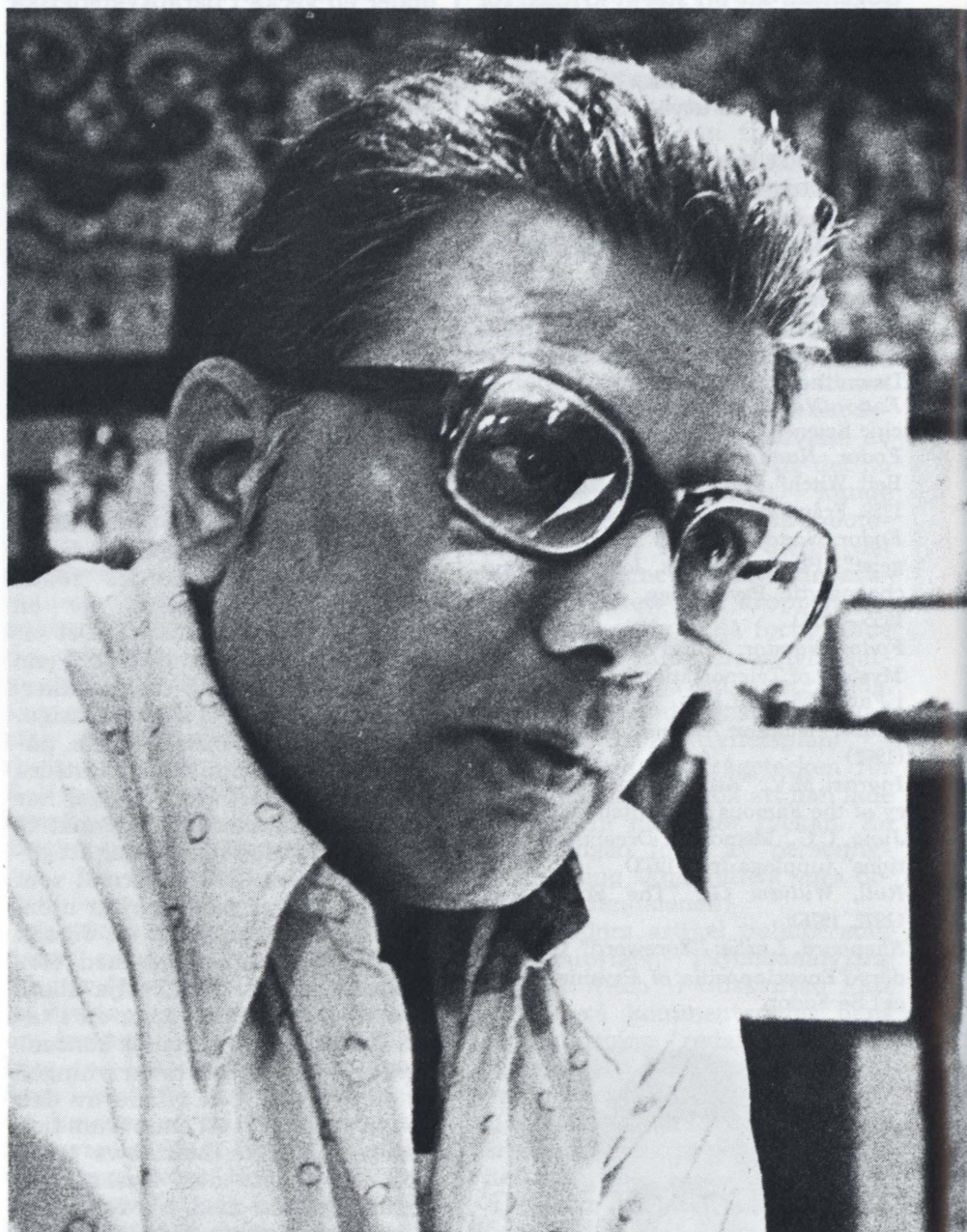
Nirvana är en av de mest betydelsefulla idéerna inom hinduismen och buddhismen (fast buddhisterna använder pali-ordet Nibbana). Det kallas ibland "det vindlösa" och är ett tillstånd av fullständig själsvila. För buddhister och inom många riktningar av hinduismen är det slutmålet för mänsklig strävan.

Vår indiske vän Prashant Lal, som bor i Stockholm, förklarar att sanskrit-ordet Nirvana, som består av två delar, nir och vana, betyder *inte i rörelse*. Och det som inte är i rörelse är samsara-hjulet, dvs återfödelseernas kretslopp. Att ingå i Nirvana betyder att inte mer födas på nytt, att vara fri.

Alla de stora avatarerna i Indien har haft insikten att livet innebär lidande, upplyser Prashant Lal. Blott korta tider eller stunder kan människan vara lycklig. Därför är det naturligt att önska sig ett slut på själens plågsamma vandringar och att komma till frid, ro, stillhet: Nirvana. För att kunna nå det målet måste man låta begärens slockna. Det tillståndet kan uppnås bara genom meditation, eller yoga. (Meditation och yoga är i själva verket två ord för samma sak: förening med det gudomliga. Meditation är ett europeiskt ord. När en hindu använder ordet meditation, menar han yoga.)

I meditation kan man få klarhet om återfödelseernas kretslopp och livets lidande: intuitivt, instinktivt fattar man att vi försvinner, kommer igen, försvinner, kommer igen... och den insikten leder till frågan: hur skall jag kunna dra mig ur detta tröstlösa livets hjul?

Men det kan också hända att man i meditation får insikten att man har vissa plikter att göra. I så fall måste man gå vidare, utföra sina uppgifter, och Nirvana får vänta. Man föds igen. Men när stora vise, som uppnått samadhi, vilket är ett högt mentalt tillstånd av förening med *Brahman*, har dött, då har deras själ förenats med världssjälén,

Prashant Lal. (Bild: Rein Vålme.)

Brahman. Livskraften har dragits ur kroppen. Återfödelseernas kretslopp har brutits. Själén har ingått i Nirvana.

Prashant Lal säger att Nirvana inte betyder utplåning av den individuella personligheten eller defi-

nitiv död, utan bara att man frigör sig från återfödelse-hjulet. I Nirvana förenas man med den kraft, Brahman, ur vilken man har kommit. Efter att ha ingått i Nirvana kan man återfödas och få nya uppgifter, tex på andra planeter.

Walther Eidlitz, en europeisk hindu (bhakta), skriver i "Livets mening och mål" (s. 22) följande: "Det oförgångliga, som Buddha talar om, och som inom hinduismen kallas Nirvana, är samma oförgångliga som man inom hinduismen benämner det gestaltlösa Brahma eller Brahma-Nirvana."

Men Nirvana är också ett sinnestillstånd hos levande människor. I "Der Glaube und die heiligen Schriften der Inder" skriver Eidlitz att sanskrituttrycket Nirvana (på pali Nibbana) av Buddha användes för att beteckna de "väcktas" tillstånd och sätt att uppleva verkligheten, men att det inte är någon nyskapelse av buddhismen utan bla flera gånger förekommer i Bhagavad-Gita, där det kallas Brahma-Nirvana (vilket i Nino Runebergs svenska översättning heter Guds Nirvana).

I "Guds lek" (s. 36) skriver Walther Eidlitz att Krishna i Bhagavad-Gita säger att uppnående av det gestaltlösa Brahma*, Brahma-Nirvana, innebär att de omätliga begärens storm upphör att piska, att åtrån efter självisk njutning slocknar. "Krishna karakteriserar den yogi som uppnått detta höga tillstånd och blivit ett med Brahma, på följande sätt: 'Med samma blick betraktar han alla varelser. Han sörjer inte mera, han grämer sig inte mera. Rofylld är hans ande. Han har blivit (ett med) Brahma'." Men i "Guds lek" (s. 161) skriver Eidlitz också att "till och med den gudomliga tystnad och frid som benämns Nirvana, och som för många människor i såväl väster- som österland framstår som det högsta, bara är det nedersta steget i bhaktis cit-rike."

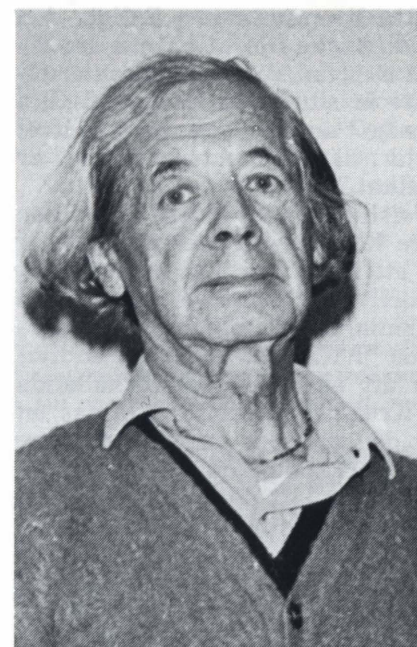
Walther Eidlitz var en bhakta (anhängare av bhakti-yoga), och en sådan ser inte uppgåendet i Brahma-Nirvana som det slutliga målet. Det gör däremot en jnani (anhängare av jnana-yoga, "kunskapens yoga"). Eidlitz har, trots sitt egenligen sekundära intresse, ägnat denna yogagren ett långt kapitel i "Livets mening och mål". Slutet av detta lyder: "Jnanins atma har nått sitt mål: gudstillhörighetens säkerhet och trygghet. Som en droppe kunskap 'förlorar' han sig nu i det stora kunskaps-havet (Gud). Likt en solstråle, som tillhör solen, upplever han nu solens (Guds) väsen (atma-rama). Han upplever den andliga solens aura, dvs Guds gestaltlösa oändliga Brahma-aspekt. Detta är det yttersta, stora offret på jnana-yogas väg: att atman slutligen — efter att ha erfårit, vem han verkli-

gen är — offerar sig själv, att han uppnår Nirvana, den eviga stillheten, och förlorar medvetandet om sin egen existens. Han har så ingått i det stora Brahma, en liten gnista i en oändlig eld."

Översättaren, Sigvard Sjögren, som gett oss citaten ur Walther Eidlitz skrifter, kommenterar: "Dessa jnanis är alltså buddhister- nas motsvarigheter inom hinduismen. Mycket skiljer ju till det yttre: vokabulär, ritualer etc., men det religiösa målet synes vara detsamma."

Det Internationella Sällskapet för Krishna-medvetande, populärt kallat Hare Krishna-rörelsen, är mycket veda-troget.

Deras guru, Swami Prabhupada, har skrivit, som kommentar till en vers i Bhagavad-Gita: "Nirvana betyder avslutande av den mate-

Walther Eidlitz

Ur BHAGAVAD-GITA

Det som är natt för alla varelser,
är vaksamhetens tid för den som söker,
men dagens ävlan, liv och kiv och strävan
är mörker för den Helige som ser.
Må varje längtan, varje jordisk lystnad
förrinna i hans själs omätlighet,
som floder falla ut i Oceanen:
den tager mot de vilda böljorna
och ligger stilla uti ändlös ro.
Han äger frid, — ej så den lystnes själ.
Den som försakar varje jordisk lust
och går sin väg i livet utan längtan,
i frid och ödmjukhet, skall finna ro.
Se, det är friden i det EVIGA,
och den, som nått det, vandrar mer ej vilse.
Den som förblir ständaktig in i döden,
han ingår uti Guds Nirvanas frid.

(II:69-72)

Om någon lärt sig av sitt jordeliv,
förrn han av döden nåtts, att lugnt fördraga
den storm, som fötts av lust och lidelse,
då har han harmoni — en lycklig man.
Säll i sitt inre, salig i sitt inre
och i sitt inre upplyst, vandrar han
en helig yogi, till det EVIGA,
och når det EVIGAS, Nirvanas, frid.
Och Guds Nirvana nås av varje vis
vars synder dödats och vars tvåfald upphävts,
vars själv behärskas, och som eftersträvar
att bringa välfärd över allt som är.
Och Guds Nirvana är hart nära den,
som känner väl sig själv, och skilt från sig
sin lust och lidelse, och kuvat tanken
och kuvat sin natur. — — —

(V:23-26)

(Översättning av Nino Runeberg.)

riella livsprocessen. Enligt den buddhistiska filosofin finns det endast tomrum, sedan detta materiella liv är slut, men Bhagavad-Gita lär något annat — det verkliga livet börjar, när det materiella livet är avslutat."

Vaishnavatraditionen, i vilken Hare Krishna-rörelsen ingår, talar om ett aktivt, andligt liv, ett individuellt liv, i umgänge med Herren Krishna, efter uppnående av Nirvana. "I Nirvana råder för individen att aktivt kärleksförhållande till Krishna", förklarar Ajit das, en av de svenska anhängarna av Swami Prabhupada.

Man gör lätt den reflexionen att detta liv i Nirvana har stora likheter med livet i paradiset, så som de kristna föreställer sig det. Ajit das håller med om det, men tillägger att det naturligtvis är mycket svårt att fatta hur ett liv hos Krishna kan vara — fast man talar om ett evigt, lyckosamt, absolut tillstånd. Man tänker sig livet i Nirvana som ett individuellt liv, med variationer, i aktivitet. Men i den andliga världen, i Nirvana, är tid och rum anorlunda än vad vi är vana vid.

Ajit das understryker att det finns litet skilda meningar om vad uppgåendet i Brahma-Nirvana innebär.

I Vaishnavatraditionen tolkar man Brahman som Krishna, vilken är allt. Krishna är det högsta men har tre aspekter:

Brahman, som är den alltgenomträngande, eviga energin, vilken strömmar ut från den personliga gudomens, Krishnas, kropp, *Paramatma*, vilken är den lokaliserade själen, översjälens, som finns i allt skapat, i hjärtat av varje levande varelse, samt *Bhagavan*, gudomens personlighet, som är den högsta aspekten.

Det fullkomliga tillståndet är kärleken mellan den individuella själen, Jivatman, och den högsta själen, Bhagavan. I och med att man når detta kärleksförhållande, blir man ett med Bhagavan, med Gud — kvalitativt sett, men inte kvantitativt sett.

För en bhakta är målet att utveckla kärlek till Krishna. Som en följd av denna kärlek kommer frihet från materiellt lidande, även i denna värld. Men för en bhakta är inte uppgåendet i Nirvana, befrielse från återfödelsens kretslopp, ett mål. Tvärtom ser man den inställningen som i viss mån självisk.

Ajit das upplyser att det finns två riktningar inom hinduismen, vilka är väsentligt skilda från varandra. Det är Shankara-traditionen och Ramanuja-traditionen. De skiljer

sig från varandra mer än vad Shankara skiljer sig från buddhismen. Båda riktningarna talar om att Brahman är både personlig och opersonlig, men Shankara anser att den opersonliga aspekten är den högsta och att Krishna och de olika avatarerna är förkroppsliganden av Brahman och underordnade denna. Men inom Ramanuja-traditionen, som Hare Krishna-rörelsen tillhör, är aspekten Krishna (som den levande varelsen aldrig kan bli homogen identisk med) den högsta. Från Krishna kommer Brahman, som är gudomens opersonliga aspekt, precis som solstrålarna kommer från solen. Krishna är energikällan, och Brahman är energin från Krishnas kropp. Denna energi är bl a de enskilda atmas, som är evigt individuella varelser och som i sin verkliga natur har ett kärleksförhållande till Krishna.

Inom Hare Krishna-rörelsen menar man att det bortom denna materiella värld finns en andlig, verklig värld, Nirvana. Den materiella världen uppfattar man som bara en förvrängd återspeglning av den andliga världen.

Geoffrey Parrinder förklarar Nirvana så i "Dictionary of Non-Christian Religions" (1971):

"Nirvana: (sanskrit) 'utblåst', 'utsläckt' (på pali: Nibbana). En teknisk term för ett obeskribart stillhetstillstånd som uppnås av upplysta och befriade varelser efter döden. Det användes av jainerna för den plats, 'på universums tak', där de befriade själarna vistas. Det har sagts att det inom buddhismen betyder uteslötande, men det är inte fråga om uteslötande i betydelsen förintelse. Vad som 'släcks ut' är de begär som gör att människorna återvänder till jorden i ett ständigt kretslopp av återfödelse. I buddhistiska skrifter jämförs Nirvana med stillheten uppe på en bergstopp eller med en önske-juvel. Ordet Nirvana återfinns inte i de äldre Vedaskrifterna eller i Upanishaderna, men förekommer i Bhagavad-Gita och i Mahabharata och har sedan vanligen använts med betydelsen de befriade själarnas boning i förening med det gudomliga."

I John Fergusons "An Illustrated Encyclopaedia of Mysticism and the Mystery Religions" (1976) sägs om Nirvana bl a följande:

"Buddhisternas tillflyktshamn, bortom alla himlar, ett tillstånd av utsäglig frid, fritt från tidens och rummets värld, fritt från det varande som beror av tillfälligheter, fritt

Ajit das. (Bild: Rein Vålme.)

från begäret att vara och från begäret efter det som är, fritt från den mödosamma cykeln av födelse, död och återfödelse, fritt från sinna, fritt från illusion, fritt från alla slags passioner, fritt från allt som är flyktigt och obeständigt. Det är ett tillstånd av befrielse, andlig frihet, sann hälsa, uppgående i det kosmiska medvetandet."

Nirvana är en värld bortom den materiella verkligheten, men också ett sinnestillstånd. Nirvana kan uppnås redan i detta liv: Buddha levde i Nirvana efter sin upplysning.

I "Zen and the Birds of Appetite" (1968) skriver Thomas Merton bl a att Nirvana rör sig om ren närvaro och inte om frånvaro och negation. Han förklarar att buddhistisk upplysning, eller Nirvana, människans högsta mål, fullständigt har missförståtts i väst, kanske på grund av att Nirvanabegreppet först nådde väst i översättningar av asketiska skrifter, vilka tryckte på utplånandet av begären och den negativa aspekten av den buddhistiska upplysningen. Merton: "När människan äger kunskap om verklig sanning och kärlek, då förtvinar begärens rötter, eländigheten är slut, och sanningen upplevs i Nirvanas helhet och enkelhet: fullkomligt medvetande och fullkomlig medkänsla."

Mycket mer funnes att säga om Nirvana. Men det som här sagts, bygger på informationer från Prashant Lal, Sigvard Sjögren, Ajit das och Sten Rodhe.

SM

*) I artikeltexten används formerna Brahma och Brahman. De är här samma sak.

Tibetansk vishetslärare Forts

avresan uttryckte alla sin önskan att få se honom här igen. Själv sa han ingenting bestämt — han har ännu många platser att besöka, innan turnén är över för den här gången. Om fyra månader hoppas han vara tillbaka i sitt kloster i Sonada, och för övrigt har han inte gjort upp några framtidsplaner. Men alla som är intresserade av tibetansk buddhism, kan besöka Lama Ngawang, en av Kalu Rinpoches lamor, som nu bor i buddhistcentret i Stockholm.

Lama Ngawang är en medelålders munk. Liksom Kalu Rinpoche är han uppvuxen i Tibet, och kom till Indien i slutet av 50-talet. Han har studerat och verkat i Kagyü-klostren i Tibet, Indien och Sikkim under många år. Hans meditationscenter i Stockholm står alltid öppet för alla besökare. Genom centret kan man också få kontakt med Lama Kalu Rinpoche, och med andra tibetanska centra i Europa och Amerika.

Adress till centret i Stockholm: Karma Shedrup Darge Ling, Hökarvägen 2, 126 58 Stockholm, tel. 08/88 69 50.

Anm. Maria Adkinson har under flera år intresserat sig för buddhismen. Hon mötte Kalu Rinpoche under en resa i Himalaya och har därefter praktiserat som buddhistisk nunne-novis i ett år (se Alternativ tro, bok 1!). Hon känner sympati för flera olika religiösa läror inom buddhismen, hinduismen och kristendomen, men har alltid känt sig fristående från varje religiös organisation. Hon genomgick journalisthögskolan 1968—69 och är nu förlagsredaktör på Larsons förlag i Täby.

Lama Kalu Rinpoche i sitt sovrum i klostret i Mälarhöjden.

Brev

I Sökaren 10, 1976 beskrivs och diskuteras Ulf Mörlings skickliga illusionist-trick i Utrecht förra året, där han inför en samling parapsykologer bland annat hade en föreställning med "tankeläsning". Åsikter av några av de närvarande refereras, och ett antal huvudmöjligheter för hur tricket kan ha gått till presenteras, däribland att Mörling skulle ha använt sig av "omärkliga mentala suggestioner", som förmådde Martin Johnson att rita just en bil. Bill Roll, en framstående parapsykolog i Durham, North Carolina, föreslog den möjligheten, och Örjan Björkhem visar på ett övertygande sätt att Mörling kan ha kompletterat en sådan suggestion med någon form av "fiskande" efter ledtrådar strax innan föreställningen började, och slutligen att detaljerna på teckningen kan ha kompletterats efter det att kuvertet med Martin Johnsons teckning öppnats.

Bill Rolls/Örjan Björkhems tolkning av hur "tankeläsningen" kan ha gått till förefaller trovärdig. Den är också förenlig med alla uttalanden om föreställningen som Mörling själv har gjort, och det finns enligt min mening ingen anledning att betvivla vad som sägs av en hederlig trollkarl!

Däremot kan man kanske undra vad det är för svartkonst Mörling använder sig av när han medels "omärkliga mentala suggestioner" förmår en annan människa att rita just en bil. Om han inte för "tankeläsningen" har använt en paranormal förmåga och inte heller en rättfram fingerfärdighet, då förefaller det ju nästan som magi när han på det sättet injagar föreställningar hos sina medmänniskor.

Förmodligen, och förhoppningsvis, är förklaringen betydligt enklare än så. Det är nog inte så att Mörling direkt "förmått" Martin Johnson att rita en bil, utan han har en ganska god kännedom om vad människor i allmänhet brukar välja att rita, när han ber dem ställa upp på ett sådant här försök. Det är nämligen så att det alltid finns mer eller mindre utpräglade tendenser att välja vissa bestämda alternativ både om det finns ett begränsat antal att välja mellan och om det går att välja "vad som helst".

Låt mig till exempel be läsaren ställa upp på ett litet experiment i tankeläsning: Tänk på ett tal från ett till fyra! Gör det ganska snabbt!

Jag kan nu med ganska stor sannolikhet påstå att jag kan läsa Din tanke vad gäller detta tal, till och med "prekognitivt" nu i skrivande stund. Den rätta lösningen står längst ned på sidan. Om jag har lyckats beror det dock varken på prekognitiv telepati, eller på att jag "injagat" den föreställningen hos Dig, utan helt enkelt på att de flesta människor brukar välja det talet.

I ett enkelt försök där psykologistu-

denter fick gissa på ett tal från 1 till 4, som fanns skrivet på ett papper, valde 70 % det talet, 25 % valde det föregående och endast 5 % de återstående talen. (40 personer deltog.) Detsamma gäller om man använder talen 1 till 9. Närmare hälften valde talet 7, en fjärdedel valde talet 8, ingen valde talen 1, 2 och 3 och endast en person valde talet 9.

Med den här kunskapen har man ganska stora möjligheter att imponera på sina vänner med "tankeläsning". Uri Geller övertygade en dansk trollkarl om sin paranormala förmåga just med en sådan prestation.

Gissningstendenser och valtendenser uppträder nästan alltid, och i parapsykologiska experiment har man sedan länge känt till dem. De gör att om flera personer gissar på samma objekt, uppträder en s k "hopningseffekt" (stacking effect), som gör att man inte kan använda de vanliga statistiska utvärderingsmetoderna, vilka utgår ifrån en slumpmässig fördelning av "måltavlor". Det är inte så att man alltid kan förutsäga vilka gissningstendenser som kommer att uppträda, men man kan alltid utgå ifrån att det finns någon tendens.

Detsamma gäller om man ber någon rita en sak för ett tankeläsningsförsök. Lösningen på gåtan med Mörlings uppvisning i Utrecht ligger förmodligen i den instruktion, som han gav Martin Johnson per telefon. Redan en instruktion av typen "Rita en sak" skulle utesluta tex siffror, geometriska figurer etc. Och han har sagt: "Rita någonting enkelt, som du hittar på själv, tex ett träd, en båt eller ett hus", så har han därmed förmodligen drastiskt ökat chanserna för att det skulle bli en bil. Det tycks nämligen vara så att man inte väljer det som har nämnts. Träd, båt och hus är däremot mycket vanliga val, och om de är uteslutna finns det faktiskt inte alls så mycket som vanligt folk skulle åta sig att rita.

Redan för flera decennier sedan försökte parapsykologer komma till rätta med vissa av de här problemen genom att tex slumpmässigt slå upp en ordbok och rita första bästa föremål som gick att rita, och hade Martin Johnson använt någon sådan metod, skulle det förmodligen ha varit betydligt svårare för Mörling att lyckas.

Det blir naturligtvis ändå en osäkerhet att räkna med, och en liten "pejling" strax före föreställningen för att se vad Martin Johnson särskilt undvek att tala om kan ha varit ett sätt för Mörling att öka chansen att träffa rätt. Lyckas han dessutom att kasta ned ett par särskilt övertygande detaljer, efter det att kuvertet med Martin Johnsons bil har öppnats, ja då har han utfört ett illusionisttrick värt all beundran.

Nils Wiklund

Du tänker på talet tre.

"SPONTAN YOGA"

av

Swami Muktananda

Pris 15:—

SIDDHA YOGA DHAM

Box 6019, 200 11 Malmö

040/97 27 97

Portofritt vid insättning på pg 87 45 08-5

NY BOK

BAHA'U'LLAH OCH DEN NYA TIDSÅLDERN

"Den utlovade för alla världens folk har framträtt. Alla folk och samfund har väntat på en uppenbarelse och Han, Bahá'u'lláh, är hela mänsklighetens främsta lärare och fostrare."

"Bahá'u'lláh och den nya tidsåldern" (277 sid, pris 28:—), presenterar bahá'i-religionens tankeväckande historia och lära, som under endast ett drygt århundrande vunnit hängivna anhängare på över 70 000 platser över hela världen.

Detta är också en praktisk religion, som vill utnyttja den vetenskapliga utvecklingen för mänsklighetens bästa, och uppmanar alla människor att utveckla sina slumrande egenskaper i tjänandet av Gud och medmänniskor.

BAHA'I-FÖRLAGET

Matilda Jungstedts väg 27
122 35 Enskeide

LIVET FORTSÄTTER EFTER DÖDEN!

Spiritualismen ger bevis.

Begär vår boklista med senaste nyheter!

Bokförlaget Excelsior AB

Box 5314, 102 46 Stockholm 5

EMANUEL SWEDEN- BORG

Sensationella bestsellers

THE PRESENCE OF OTHER WORLDS

av Dr. Wilson van Dusen, Ph. D.

Är sinnessjukas hallucinationer
"inslag" från andevärldarna?

LIFE AFTER LIFE

av Dr. Raymond A. Moody, M. D.,
Ph. D.

Intervjuer med 150 "korttidsdöda"
patienter — en chockerande bok för
en del — stimulerande för andra!

Senaste rön på psykologins
och psykiatrins
områden verkar bekräfta
Emanuel Swedenborgs
upptäckter betr. livets
fortgående efter
"döden" — och även annat.

Engelska pocketb. kr. 15:— plus
porto

P. A. ATTERBOM AB

postorderbokhandel

Box 206 — 434 01 Kungshäcka 1
Tel. 0300/240 42

FÅ DERES HOROSKOP

stillet og tilsendt for 40 svenske kr.
Send fødselsdato, klokkeslet og føde-
sted til

Peter Sørensen

Havrevej 12, DK-2700 Brønshøj,
Danmark

Kontakt

**Reslysten utåtriktad tjej, 27 år, önskar
pigg, trygg man över 180 cm.**

Svar till "Gärna skägg", Sökaren f.v.b.

*

**34-årig pojke intresserad av superkraf-
ter söker väldigt intellektuell flicka för
pratstunder och gemensamhet. Resor,
hem-träffar, och allt möjligt.**

Svar till "Serlös hipster", Sökaren f.v.b.

*

**Jag är en tjej på 30 år som gillar konst,
litteratur, musik och resor. Du "man"
över 180 cm — hör av Dig!**

**Svar till "Socialistiska tankegångar",
Sökaren f.v.b.**

*

**50-årig kvinna som trots provningar har
den absoluta övertygelsen att livets me-
ning är glädje, önskar manlig vän att ut-
byta tankar med, om parapsykologi,
utomsinnliga erfarenheter, resor, konst,
ja allt som gör livet värt att leva.**

Svar till "Malmötrakten", Sökaren f.v.b.

Pris för kontaktannonser: 20 öre per ord
+ 2:— i eftersändningsavgift, dock till-
sammans minst 7:—. Moms. inräknad.

BUDDHISTISK LITTERATUR

Buddhas tal till Kalamafolket/
talet om rätt syn
ur den buddhistiska palikanon
40 sidor, ca 19:—

Buddhistisk meditation
av Francis Story
32 sidor, ca 7:—

Buddhismen i ett nötskal
av Narada Maha Thera
80 sidor, ca 15:—

I bokhandeln eller direkt från

BUDDHASASANAFÖRLAGET

Box 5158

102 44 Stockholm

BOKRECENSIONER

"HYDRAN HUMANITET"

Robert Larsons förlag har gett ut en del bra djurböcker, bl a J. Allen Boones berömda om filmhunden Strongheart, "Vän med allt som lever", och Ingrid af Trolles "Ny djurskyddslag?". Nu kommer man med Barbro Eklund: *Jakten ur psykologisk och social synpunkt* (ca 49:—), en ambitiös utredning på 200 sidor med bra teckningar av Britt Lindhé. Barbro Eklund har samlat övertygande material om våra 300.000 nöjesjägares — varav 4.000 kända kvinnor — brutala fritidsnöje, av jägare Malm lovprisat som "en levande och oförstörbar arvedel från djurriket, lika ädel som sexualdriften". Hon citerar också författaren-jägaren Sven Rosendahl som insett det oegentliga i eftermälet när en Nimrod nått de sälla jaktmarkerna: "Han var en framstående jägare och djurvän".

— Jag kan inte hitta något försvar för nöjesjakt, säger Sven Rosendahl. Men jag kan heller inte vara konsekvent. Jag har druckit för djupt ur Dianas tvivelaktiga bägare.

Märkligt är att vi inte kräver kompetensbevis för jaktkort, som ett flertal länder i Europa infört. Och jaktkort måste alla jägare ha — utom kungahuset och våra samer, vilka sistnämnda väl alltså jagar mera av nödvång än av kunglig nöjeslystnad.

Den här snöintern har påmint oss om vilka mängder av klövvilt som ryms i våra obanade betesmarker och vilken trafikfara de blir när de väljer landsvägen som förflyttningsled. Därför är (tills vidare) "avfångning" nödvändig. Avfångning är enligt boken jägarspråk för avlivning. Efter ett vanligt träffskott går flertalet djur längre eller kortare sträckor med svåra inre skador, avskjutna ben, käkar etc. Att träffsäkerheten inte blir större av eldvatten, som ju är en inte okänd styrkekälla i jaktsammanhang, vet vi. Därför kommer författaren fram till att nöjesjakt i alla former bör förklaras olaglig. Eventuell nödvändig jakt bör skötas av yrkesjägare.

Om en regering vågar förbjuda söndagsjakten, hur länge dröjer då ropet på förbud mot vår långt brutalare jakt: vardagsslakten? Barbro Eklund tar själv upp ämnet genom att citera Sven Rosendahls förakt för djurvänner, som "utan att blinka frossar på animalisk föda" ---. Bokens baksida visar författarinnan med två små vovvar och en kelen katt i famnen. Hur stor del av världens äggviteproduktion tar de och

våra övriga välnärda sällskapsdjur från världens u-landsbarn? Och hur många kilo vegetabilisk äggvita åtgår för 1 kilo vegetarisk? 10?

Är det inte så med det legaliserade våldet att när man börjar belysa ytan, öppnar sig en avgrund. Och man aktar sig för att döma — både jägare och döda. Det gör heller inte Barbro Eklund. Hon är en saklig och förstående debattör.

Och naturligtvis har hon — ur mänsklig synpunkt — fullkomligt rätt.

Agne Windmark

EN BOK OM BAHAI

Om Bahai (är det nödvändigt att alltid skriva bahá'i?) berättas i "Alternativ tro 1", dels av en kristen religionsforskare, dels av en baha'i-troende. Den som vill veta mer om detta samfund, som för närvarande tycks vara på frammarsch i många länder (främst i Afrika och Sydasiens, sägs det) kan läsa *Bahá'u'lláh och den nya tidsåldern* med underrubriken *En introduktion till bahá'i-tron*. Författare är skotten J.E. Esslemont, och boken skrevs i början av 1920-talet. Den nu föreliggande svenska texten (1976, Bahá'i-förlaget) sägs vara andra svenska utgåvan, översatt från den engelska bokens tredje reviderade upplaga. Redogörelsen för bahá'is organisation och omfattning har förts fram till nutiden (bahá'i sägs 1975 vara företrädd på 70.000 platser över hela världen), men bokens huvudinnehåll anses lika giltigt nu som för 50 år sedan.

Författaren, dr Esslemont, framträder som en ivrig bahá'i-troende. Störst konkretion har framställningen, då författaren talar om sitt besök hos ledaren 'Abdu'l-Bahá i Haifa (i nuvarande Israel) under ett par månader 1919—20.

Bahá'i är en självständig religion, som gör anspråk på att vara vår tids rätta universalreligion. Den erkänner gångna tiders profeter, såsom Mose, Kristus, Muhammed, som profeter var och en för sin tid, men vår tids profet är Bahá'u'lláh. Judar, kristna och muslimer ska inte behöva avsvärja sig sin tro, men de ska begripa och erkänna, att Bahá'u'lláh kom med den för vår tid avsedda gudsmanifestationen. Bahá'u'lláh hade en föregångare, Bab, och en efterföljare, sonen 'Abdul-Bahá. Babs profetkallelse inträffade i Shiráz i Iran 1844. Hans förkunnelse väckte motstånd, och han avrättades 1851. Hans anhängare, bland dem Bahá'u'lláh med familj, landsför-

visades. I Ridván i Irak tillkännagav Bahá'u'lláh 1863, att han var den i profeterna utlovade gudsmanifestationen för vår tid. Bahá'u'lláh fick tillbringa större delen av sitt liv i olika fängelser. Han skrev flitigt. Bland annat varnade han i brev många västerländska statsmän för att olyckor skulle hända dem, om de inte följde hans anvisningar. De sista åren före sin död 1892 tillbragte han i relativ frihet i och omkring Haifa. Även sonen 'Abdu'l-Bahá tillbragte många år i fängelser. Frisläppt företog han 1911—13 omfattande föreläsningsresor i USA och Europa. Han dog i Haifa 1921. I Haifa har samfundet alltså sitt världsentrum.

Trots all splittring och allt elände i världen har bahá'i en mycket optimistisk livssyn. Den nya tidsåldern, bahá'i-epoken, började 1844. Man har infört en ny kalender, som börjar då. Den nya tidsåldern präglas av allt det som gamla profetior har förutsagt om frid på jorden, endräkt mellan människor. Det är bara att följa bahá'i-profeternas noggranna anvisningar. Till skillnad från exempelvis Kristus har bahá'i-profeterna givit noggranna och detaljerade föreskrifter för samhällslivet. Tro och vetande, religion och vetenskap förenas. Alla ska tala samma språk (esperanto). Världen ska regeras av en världsregering, tvister avgöras av en internationell domstol. Gränser mellan nationer och religioner försvinner. Man och kvinna är jämlika. Däremot skapas inte full ekonomisk och politisk jämlikhet. Skillnader mellan fattiga och rika består, men extrema motsatser undanröjs främst genom de rikas frivilliga offrande. Politiskt ska ledarna åtlidas. Uppror förbjuds. Äktenskap prisas, klosterliv förbjuds. Skolundervisning är obligatorisk. Inga präster skall finnas, men lokala och nationella andliga råd och högst upp ett universellt Rättvisans Hus vakar över att profeternas anvisningar noggrant följs. Om liv efter döden lär man att "döden endast är en ny födelse — befrielsen från kroppens fängelse till ett friare liv och att utvecklingen i det tillkommande livet är obegränsad".

Så framträder bahá'i i denna propagandabok. Mig övertygar förkunnelsen inte. För mig framstår tron att vi har kommit in i en paradisisk epok, då alla i världen snart ska följa bahá'i-profeternas läror och mänskligheten vara en harmonisk enhet, som verklighetsfrämmande och naiv. Det hindrar inte att många bahá'i-troende kan vara

FINDHORNS GRUNDARE BESÖKER SVERIGE

Findhorns grundare Eileen och Peter Caddy gör i maj en skandinavisk resa, tillsammans med Findhornmedlemmarna Michael Lindfield och François Duquesne.

7/5 15.00 Lunds stadsbiblioteks hörsal. Föredrag P. Caddy.

22/4—16/5 pågår en utställning om Findhorn på Lunds stadsbibliotek.

8/5 Göteborg. Ring 031/13 60 85 för uppl. (Näckrosen)

10/5 19.30 Medborgarhuset, Stockholm, stora salen (Måndagsgruppen)
Föredrag P. Caddy.

11/5 19.30 Klubb Kamelen, Själagårdsgatan 17, Gamla stan. Två Findhorn-medlemmar berättar.

12—14/5 Hälsans Hus. Seminarium (Vattumannen, 08/10 96 15)

16/5 19.30 Humanistcentrum, hörsal 4, Uppsala. Föredrag P. Caddy
(Sri Chinmoy Center)

Föredragen översätts till svenska.

FINDHORN ÄR ETT NEW AGE-SAMHÄLLE I SKOTTLAND

mycket bra och sympatiska människor, inte heller att man kan tycka att många tankar i bahá'i-profeternas förkunneelse är bra och riktiga utan att fördenskuill erkänna profeternas speciella anspråk.

Sten Rodhe

"GRUPPREINKARNATION"

Den engelske medicine doktorn Arthur Guirdham (psykiater) har på gamla dar bedrivit ingående studier i katarernas historia och nedlagt ett stort arbete på att få fram fakta om enskilda katarers livsöden. Katarerna var ett antal sekter i Europa som av kyrkan betraktades som kättare och som på 1200-talet bokstavligen utrotades av katolska kyrkan. Kulmen nåddes med belägringen av Montségur i sydfrankrike där inte mindre än 200 katarer brändes av kyrkans bödlar.

Men Guirdhams intresse för katarerna är inte historiskt betingat utan har en betydligt märkvärdigare orsak. I den i England år 1970 utkomna boken "The Cathars and Reincarnation" (utgiven på svenska 1975 med titeln "De återfödda" och anmäld av dr Nils-Olof Jacobson i Sökaren förra året) gav han bakgrunden: en kvinnlig patient tycktes ha personliga hågkomster från katarernas tid och belägringen av Montségur, och hennes berättelser kom att aktivera dr Guirdham till den grad att han — utan att själv ha några minnen — efter omfattande forskning blev övertygad om att patienten och han hade varit ett älskande par på 1200-talet och att de troligen gick under tillsammans vid Montségur.

Man kan sätta många frågetecken, men så långt det gäller "De återfödda" måste man ge Guirdham det erkännandet att en tydlig verklig upplevelse av sällsam karaktär fick honom att sätta igång en omfattande forskning för att få fram ett faktiskt underlag för kontroll av patientens utsagor och att han hade vilja att hålla fast en svår fångad verklighet. Det kan man knappast säga att han har i den nu på Lindqvist förlag utkomna *Röster ur det förflutna*. (För att överhuvudtaget begripa något av den måste man ha läst "De återfödda".) Boken bygger för all del på mycken lärdom, och Guirdham är inte den som sätter sin vetenskapliga auktoritet under skäppan. Men han har inte längre något behov av att känna sig bunden av magra fakta, han har "frigjort sig från tiden" som han själv säger. "De återfödda" tycks ha utlöst en epidemi i Guirdhams patient- och beaktenskapskrets som till slut mest tycks bestå av reinkarnerade (men även i andevärlden kvarvarande) katarer. En Miss Mills drömbilder och hallucinationer blir utgångspunkt för ett hämningslöst spekulerande om händelser och

sammanhang, som skulle hedra en romanförfattare, och det bör kanske påpekas att Guirdham mycket riktigt år 1971 gav ut en roman om katarerna, "The Gibbet and the Cross". Han drar sig inte ens för att öppet intala sin patient att hon är Esclarmonde de Perella inkarnerad. Så småningom blir blandningen av eventuella fakta, spekulationer och fantasier och bristande logik ett trassligt nät som snärjer in läsaren i olust och beklämning för att inte säga förargelse, och det är verkligen med möda och självövertvinnelse som under-tecknad läst boken till slut utan att bli riktigt klok på om författaren skrivit science fiction, roman eller något annat, men till slut måste man dra den slutsatsen att i varje fall dr Guirdham själv tycks tro att han skrivit en bok som med vetenskaplig bakgrund och tyngd skall bevisa gruppreinkarnation.

Dr Guirdham är särskilt gripen av en grupp officerare som valde att dö tillsammans med katarerna i stället för att fritt få avtåga från fästningen, och de tycks utgöra den här gruppreinkarnationens kärna. Men egendomligt nog är det mest dessa officerares fruar som inkarnerat sig kring dr Guirdham, inte officerarna själva, en omständighet som man tycker borde ha slagit även dr Guirdham med förvåning.

Georg Emanuelsson

SVÄRSMÅLT OCKULT HANDBOK

År 1888 stadsfäste en grupp London-bor stadgarna för The Order of the Companions of the Rising Light of the Morning, The Golden Dawn — Den Gyllene Gryningens Orden. Den fick snart dålig publicitet i det att ett äkta par i ledningen ådömdes fängelsestraff för omoraliskt leverne. Flera medlemmar hoppade av och grundade egna ordnar. I tidskriften Equinox, utgiven av en av avhopparna (Aleister Crowley) avtrycktes 1910 Gryningens ritualer, varefter ytterligare splittring följde med resultat att verksamheten upphörde.

Så berättar R. G. Torrens i sin bok *Den Gyllene Gryningen* (Lindqvist). Han säger också att denna orden "ägde det fullständiga och mest utarbetade systemet av magi och hermetism" och uppger att han byggt sin bok på dess grundläggande lärosatser. Boken låter sig inte utan vidare inordnas i något fack. Mest av allt är den dock en lärobok, ett ganska svårsmält läromedel i ockultism.

Baksidestexten prisar — med all rätt — Roland Adlerberths översättning. Jag håller med om att han lyckats "översföra de motspänstiga texterna till en klar och begriplig svenska". Men att svenskan är begriplig kan inte hjälpa upp själva innehållet.

Bara bitvis är detta en bok för nor-

malt bildade sökare. Ställvis måste också folk med omfattande studier i det ockulta finna den dunkel. En del av texterna rör sig med termer (och resonemang) som aldrig förklaras. Författaren förutsätter tydligen att de inte behöver definieras (och att resonemangen inte kan ifrågasättas).

"Projicera en formad tanke mot centrum", skriver han, "eller från centrum (beroende på utgångspunkten), och resultatet kan bli två emanationer med motsatta men balanserade krafter. Kontrollera jämvikten, bevara de karakteristiska egenskaperna som är typiska för det sjunde zodiaktecknet Libra, och tanken kan bli skapande."

Citatet är lösryckt, men det blir inte mycket tydligare i sitt sammanhang. (Det förekommer redan på sid. 21.) I det här fallet ges heller ingen hjälp av registret som man annars ibland kan ta sin tillflykt till för att bakvägen leta sig fram till någon sorts förståelse.

Kommunikationsproblemet består nog delvis i att boken — om man ska tro på uppgifterna om materialet från Den Gyllene Gryningens arkiv — är två böcker i en, både en "dokumentsamling" och en "handbok". Dels refererar Torrens i sin egenskap av "invigd" de gamla dokumentens kryptiska kunskaper och metoder. Dels uppträder han som pedagog med högst praktiska anvisningar (tex att man bör skaffa ett lösladsblock i folioformat) och försäkringar om att "den som sorgfälligt studerar denna bok därmed kommer att föras vidare till en förhöjd medvetenhetsnivå". Det blir för stor skillnad mellan de två i varandra invädda skikten (eller "medvetenhetsnivåerna") i boken, och Torrens tycks inte förmögen att ikläda sig den okunnige adeptens klädnad. Förvirringen minskar inte av den totala anarkin i ordningsföljden. (Eller är det så subtilt att det döljer sig en hemlig ordning också där?)

Nu tänker jag dock inte ställa mig alldeles avvisande till Den Gyllene Gryningen. De fördelar boken faktiskt har vill jag gärna framhålla — med den reservationen att läsningen kräver tid och tålmod och att det kan vara lämpligt att komplettera med andra källor (som Torrens också, om än enligt oklara linjer, hänvisar till). Här finns nämligen samlade en rad introduktioner till den ockulta världens och de esoteriska ordnarnas hemliga verksamhetsfält, som sammantagna ger en både bred och informativ bild av de "svarta" vetenskaper som våra kulturer medvetet valt att glömma. Det handlar om så skilda ting (och ändå kanske inte skilda) som Brittiska Slagrutegångarförbundet (bildat 1933), egyptiska trosföreställningar, alkemi, Pythagoras, elementarandar, chakra, tattwa, kabbala, aura och tarok — för att nämna några. Till det centrala, och mest intressanta, hör

framställningen av korrespondenser-na mellan olika företeelser, i stil med talens och färgskalornas förhållande till elementen, tarokkortet, zodiaken, pentagrammet osv. Och kanske kan den flitige lärjungen, som noga följer Torrens praktiskråd, få ut mer än jag ur denna lärda härva.

"Minns att jämvikten är det viktigaste man alls kan förvärva", skriver Torrens, "jämvikt i allt." Det är inget nytt påstående, men dess i själva verket fullständigt omvälvande budskap tål att upprepas.

Tomas Löfström

DJÄVLUSTRO I STÄLLET FÖR "OCKULTA VÄGEN"

Naivt kristna människor angriper inte sällan trosformer och intressen av det slag som ibland kallas "ockulta". Ett exempel på detta är en bok med titeln *Den ockulta vägen*, skriven av redaktören för tidningen "Hemmets Vän", Stig Hällzon (Evangeliiexpress 1974). Enligt denne bålde riddare med en mycket sorglig skepnad är det *sat*an som står bakom spiritismen, buddhismen, hinduismen, TM-meditationen, astrologin och andra "ockulta läror"!

Hällzon förklarar för sina läsare att den onde med dessa företeelser vill invägga människorna i säkerhet, så att de inte vänder sig till Jesus och blir frälsta genom dennes dyra blod. Gud ger dem ju bara *en enda* chans — så lär bibeln! — och om de inte tar den, då är det ut med dem. "Den ockulta vägen är satans svar på Guds väckelse", försäkrar oss Hällzon.

Om TM skriver han bl.a.: "Då man mediterar får man ett ord, ett s k mantra, som enligt flera bedömare visat sig vara namn på onda andar och hinduistiska gudar. De som varit indragna i TM har upplevt fruktan och plågats." Om reinkarnationsläran: "Det är en djävuls-lära, som attraherar många genom att den erbjuder fler tillfällen än i detta livet att ångra sig och bättra sig. Bibeln talar endast om frälsning i detta jordeliv, och ger ingen andra chans till bättring." Om spiritismen: "Onda andar som känner till de avlidnas drag förställer sig och härmar deras röst." Spiritismen "förnekar helvetet", men "det finns en evig himmel och ett evigt helvete. Det finns ingen frälsning efter döden." Om astrologin: "Ett kännetecken för en falsk profet är att han bara förutsäger goda ting. Världen har att vänta fasansfulla tider. Vi behöver bara läsa Uppb. hur mycket hemskt som skall drabba mänskligheten."

En liknande tro ryms i den kristne pastorn Folke Thorells teologiska skalle. I boken *Tio religionssurrogat* (eget förlag 1973) angriper han bl a spiritismen, teosofin, swedenborgianismen,

baha'ismen och astrologin. För att belysa spiritisternas syn på djävulen väljer han detta argument: "Vid en spiritistisk seans har följande fråga och svar förekommit. Mediet Mrs. Connant frågar den kontrollerande anden vid seansen: 'Känner ni till någon ande, som vi kallar djävulen?' Svaret blir: 'Ja, det gör vi, och denne Djävulen, han är vår gud och fader.' — Härav framgår med all önskvärd tydlighet, att spiritismen är *demonisk*."

Säkerligen är de här två författarna, vilkas arbeten sprids av missionsbokhandlare, inga särilingar i de kristna leden. Det finns många med deras tänkesätt, även bland predikanter, som inför sina församlingar med lögn och förvrängningar fördömer tro och intressen av "ockult" slag.

En av Hällzons osanningar (om reinkarnationsläran) lyder: "Den leder sina anhängare till andlig, själslig och kroppslig misär och elände. Tänk bara på förhållandena i Indien, där man har denna lära."

Denne man, Stig Hällzon, föreställer sig säkert att han på domens dag blir vägd och befunnen fullviktig. Till änglaskarors trumpetstöt gör han sitt intåg i himmelriket... Men jag tvivlar. Med alla dessa falska vittnesbörd bakom sig möts han nog i stället av en bister Sankte Per. Det skulle förvåna mig om Per törs släppa in honom. Vår Herre är ju ytterst känslig för lögn och sånt. Horn-Per däremot nickar nog belåtet åt alla Stig Hällzons förlöppningar och tänker att den här duktige rekryten behöver något riktigt varmt, när den dagen kommer!

Förklaringen till dumheterna hos Hällzon & Co är naturligtvis inte någon inpiskad lögnaktighet. Men i sin sekterska trånghet tror de att bara deras egen underliga religion är sann. Ty så kan det bli, om man tränger in i en viss religion utan vilja och förmåga till kritik och utan öppenhet för fenomenet mänsklig religiositet i alla dess skilda former.

Men vad är det då för tro som dessa dumskallar och träkmånsar själva för fram? Jo, djävul och helvete är viktiga realiteter i deras "evangelium"! De tror på en allsmäktig Gud Fader som godtar att helvetet existerar och att människor döms till evig pina där — utan att de ges någon ny chans, utan att de får förlåtelse eller visas barmhärtighet, utan att de någonsin hämtas upp från det eviga infernot. Kristna av denna typ är de verkliga djävulsdyrkarna, eftersom de accepterar en Gud med djävulska egenskaper. De beklagar inte att den allsmäktige har ordnat det på detta sätt. De gillar en satanisk Gud. De tillber honom och nämner honom "kär". De ser ingen orätt i att denne Gud dömer människor till evig pina och, till råga på allt, vägrar att ge dem mer än en enda

Stig Hällzon

chans att be Jesus frälsa dem.

En djävulsgud är vad kristna av hällzon-typ erbjuder i stället för transcendental meditation, yoga, teosofi, etc. Klart är att många människor måste uppleva fruktan och plågas av en sådan tro.

I roten av detta onda ligger en naiv, ovetenskaplig bibelsyn. Statskyrkan och dess teologer, kristendomsundervisningen i skolorna samt kristendomens privilegierade ställning är inte utan skuld till det.

SM

SUMMER COURSE

in Gurdjieff's method, alchemy, Taoist meditation, and Zen gardening. APPLY NOW.

Bio-Synergetica

Stordragen 6236
665 00 Kil

VATTUMANNEN

Bokhandel och postorder

Rea pågår.

Rea-katalog kan rekvireras. Reservation för slutsålda titlar.

Order: tel. 08/10 69 15

Affär vid Stridbergs Blå Tornet
Drottninggatan 83, Stockholm

Meditation, yoga, astrologi, massage, akupunktur, makrobiotik, flygande tefat, psykologi, parapsykologi, psykiofysik, skivor, affischer, rökelse.

VATTUMANNEN

Box 45096
104 30 Stockholm

VÄRDERING AV KÄLLOR

Inom områden som parapsykologi, ockultism, mysterier, UFOs etc. finns numer åtskilligt skrivet. Allt har inte samma värde. En del skribenter arbetar seriöst, gör noggranna undersökningar eller referat och drar försiktiga slutsatser, medan andra okritiskt upprepar vad andra författare före dem har skrivit, eller arbetar på annat sätt slarvigt och ansvarslost.

Sensationsskribenterna är legio inom flera av de områden som Sökaren behandlar. Därmed inte sagt att det finns så värst många av dem just i vårt land. Men de finns på världsspråken: författare som gör sensation av flygande tefat, Bermudatriangeln, all sköns mysterier och mer eller mindre verkliga gåtor.

Utan att ta ställning till några särskilda böcker skulle jag vilja säga att problem nummer ett för den sökare som ställs inför gåtor som han vill fundera över eller diskutera med andra, är att bedöma de käl-

lor som finns. Inför varje bok eller artikel måste han fråga sig om författaren är trovärdig, pålitlig.

Mest pålitliga är i allmänhet forskare med vetenskaplig utbildning — även om man inte skall tro blint på dem heller — och allvarligt arbetande, kritiska journalister och författare.

Man kan lägga märke till vissa drag hos de olika författarna, som visar om de arbetar i en vetenskaplig anda eller om de av ett eller annat skäl handskas vårdslöst med sanningen. En bok har alltid en viss atmosfär. En del skribenter skapar en atmosfär av stor sensation, fantastiska historier, informationer som författaren är ensam om att förmedla etc. Hos andra råder en anda av noggranna studier, kritiskt förstånd och försiktighet i omdömena.

Många läsare har stor respekt för det tryckta ordet. De är ofta benägna att tro vad som står skrivet utan

att ifrågasätta det. "Varför skulle han skriva så, om det inte var sant?" tycker de. Men liksom mycket som sägs vid kamratligt samtal inte alltid stämmer med verkligheten, så är inte heller alltid det korrekt som en boks författare berättar.

Det är svårt att ange bestämda kriterier på trovärdighet. Men vetenskaplig utbildning hos informanten är *ett plus*. Det gäller för läsaren-sökaren att uppöva en känslighet för textens kvalitet, att lära sig förnimma den atmosfär i vilken författaren arbetar. Om det tex råder förakt, sekteristisk trånghet, godtrogenhet eller brist på kritiskt förstånd, då är boken eller artikeln oftast av ringa värde, men kan kanske ge läsaren några givande idéer. Men om det i stället finns öppenhet, intelligens, kritisk inställning, vetenskaplighet och ansvar, då kan man hysa ett rimligt förtroende för författaren.

GRANSKNING AV KRISTENDOMEN

I detta nummer är jag ute och trampar på vår statsreligion, den gamla kristna tron — också ett slags källvärdering — till ledsnad för åtskilliga förmodar jag, och, kanske, till glädje och stimulans för andra. Ja, det är ju inte första gången som jag gör på det här sättet — men varje gång har jag en känsla av att jag "gör bort mig", att min kristen-

domskritik anses vara *fula* inslag i en eljest fin tidning.

Men nu är det faktiskt inte min ambition att bara bjuda på litet oförarglig läsning för "sökare": vänliga artiklar om trevliga främmande religioner, litet "övernaturligt", samt smärre doser meditation, yoga och flygande tefat... Nej, jag avser att försöka i allvar

tränga in i de svåra frågorna kring vår existens och meningen med livet.

Den som absolut inte önskar sig någon störande läsning, håller inte nu rätt tidning i sin hand. Men det gör den som vill ha mångsidig orientering kring livsåskådningsfrågor, samt diskussion, ifrågasättande. **SM**

SÖKAREN

Nr 4 1977 Årgång 14

Adress: Box 3063, 103 61 Stockholm 3

Postgiro: 70 60 47-8

Bankgiro: 372-8128

Telefon: 08/69 60 27

Red o ansv utg: Sven Magnusson

Sökaren är en oberoende tidskrift för livsåskådningsfrågor, där skilda meningar kan föras fram.

För varor och tjänster som utbjuds i annonser i denna tidskrift svarar endast annonsörerna själva.

Tryckt hos Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB Borås, 1977

ISSN 0038-0504

PRENUMERATIONSPRISER:

Helår 52:—.

Halvår 28:—.

Annonspriser (moms tillkommer):

Helsida 650:—, halvsida 400:—, småannonser 15:— per spalt-cm men minst 45:—.

INNEHÅLL:

Maria Adkinson:

Tibetansk vishetslärare besöker Sverige. 3

Hur blev bibeln en bibel? 6

Det brinnande Gehenna 8

Jesu etik 13

Djupreligion och ytre religion 15

Intervju med professor John Taylor 16

Per Ragnar:

Reflexioner 19

Bertil Falk:

Nandor Fodor 20

Nils-Olof Jacobson:

Matthew Manning i Stockholm 23

Nirvana 24

Bokrecensioner 29